

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Věra Dvořáková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Malíři a výtvarní umělci v oblasti Českomoravské vysočiny

Věra Dvořáková

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Věra Dvořáková**
Osobní číslo: **H10138**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Malíři a výtvarní umělci v oblasti Českomoravské Vysočiny.**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Výzkumnou skupinou budou výtvarní umělci, kteří působí v okolí mého bydliště, v oblasti Českomoravské Vysočiny. Bakalářská práce se bude zakládat hlavně na terénním výzkumu, různých rozhovorech, pozorováních, dotaznících a bude doplněna informacemi z odborné literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠTECH, Václav Vilém. Umění? Proč a k čemu? Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1960. 124 s.

LANGPAUL, Ladislav. Chvilky s Janem Zrzavým. Praha: Melantrich, 1978. 129 s.

DVOŘÁK, František (zaznamenala Bronislava Janečková). Můj život s uměním. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2006. 287 s.

WINKLER, Jiří, PETRUSEK, Miloslav. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. 1630 s.

REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. 192 s.

BARTLOVÁ, Milena (ed.) Dějiny umění v české společnosti, otázky, problémy, výzvy. Praha: Argo, 2004. 273 s.

KMOŠEK, Petr. Gallery Cyrany : východočeští malíři a sochaři 20. století. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2007. 271 s.

KMOŠEK, Petr. Anička Dvořáková, příběh umělecké rodiny z Kameniček. Pardubice: Helios, 2010, 292 s.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.
 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. června 2013

Věra Dvořáková

Poděkování:

Tímto chci poděkovat svému vedoucímu práce panu Doc. PhDr. Oldřichu Kašparovi, CSc. za ochotnou pomoc při psaní a mnohé cenné rady.

Dále děkuji panu Ing. Ladislavu Vaškovi, který mi pomohl setkat se s většinou mých respondentů, a v neposlední řadě děkuji právě jim za ochotnou spolupráci.

Anotace

Tato práce se zabývá činností a životem výtvarných umělců v oblasti Českomoravské vysočiny. V teoretické části popisují vývoj umění a výtvarného umění a také různé pojmy s uměním spojené.

Ve výzkumu se pak snažím odpovědět na různé otázky týkající se tvorby a života výtvarných umělců. Zajímá mě především, jak se mí respondenti dostali k výtvarné činnosti, proč u této činnosti vytrvávají a jak obtížné je žít se výtvarným uměním.

Tato práce má přiblížit život výtvarných umělců ostatním lidem

Klíčová slova

Umění, výtvarné umění, umělec, důvody tvorby, životní styl, obživa

Title

Painters and plastic artists in Českomoravská vysočina area.

Annotation

This work is considering work and life of the plastic artists in Českomoravská vysočina area. In theoretical part of the work is described the progress of art and plastic art and several terms connected with art.

In the research part, I am trying to answer some questiones, which are connected with creation and life of artists. I am especially interested in how my respondents began with their creation, why have they persevered with this action and how difficult is to keep live of plastic art.

This work should bring the life of these artist closer to the other people.

Key Words

Art, plastic art, artist, reasons of creation, lifestyle, subsistence

Obsah

Úvod.....	9
1. Umění.....	11
1.1 Co je to umění?	11
1.2 Funkce umění	12
2. Výtvarné umění.....	14
2.1 Vývoj výtvarného umění.....	15
3. Umělec	20
3.1 Postavení a vzdělávání umělce	20
4. Metodologie	23
4.1 Výběr respondentů	23
4.2 Výzkumné metody	23
4.3 Průběh výzkumu	23
4.4 Časový harmonogram	24
4.5 Etika výzkumu	25
5. Malíři a výtvarní umělci na Vysočině	26
6. Dnešní generace výtvarných umělců na Vysočině.....	28
6.1 Výtvarné umění jako profese	28
6.2 Výtvarné umění jako profese - shrnutí.....	36
6.3 Výtvarné umění jako odreagování či záliba.....	36
6.4 Výtvarné umění jako odreagování či záliba - shrnutí	44
6.5 Výtvarná činnost jako řemeslo.....	45
6.6 Výtvarná činnost jako řemeslo - shrnutí	46
7. Výtvarné umění a zájem o ně.....	47
7.1 Sběratelství.....	47
7.2 Nová generace umělců	49
7.3 Výtvarné umění jako zboží	50
7.4 Výtvarné umění a zájem o ně - shrnutí	52
8. Závěr	53
9. Seznam použitých zdrojů.....	55
10. Přílohy.....	57

Úvod

Když jsem se v loňském semestru rozmýšlela, jaké téma zpracovávat ve své bakalářské práci, téma výtvarného umění mi vůbec nepřišlo na mysl. Místo toho jsem si vybrala téma, o kterém jsem měla dojem, že mě zajímá, ale neuvědomila jsem si, že k němu vlastně vůbec nemám osobní vztah. Až po uplynutí nějaké doby jsem zjistila, že téma, které by bylo zajímavější a pro mě smysluplnější zpracovávat, mi vlastně celou dobu leželo přímo před očima.

Od malička se pohybuji mezi lidmi, kteří vytvářejí umělecké předměty a mezi těmito předměty vůbec. Na stěnách pokojů v našem domě visí velké množství obrazů, které nám věnovala moje teta – malířka a její otec - malíř. Dům mých prarodičů, které velice často navštěvuji, je rovněž vyzdoben obrazy od mnoha autorů. Můj otec také působil jako výtvarný umělec. A v neposlední řadě se přes rodinné kontakty znám s mnoha malíři a výtvarnými umělci, tvořícími poblíž místa, kde žiji. Od malička mě rodiče a prarodiče brali na výstavy, kde jsem měla možnost setkat se s umělci a poznat jejich tvorbu. Když člověk v takovémto prostředí žije, tak má dvě možnosti. Buď ho to ovlivní natolik, že se bude snažit svému okolí podobat a navázat na odkaz svých předků. Několikrát jsem se pokoušela o kresbu a malbu, podařilo se mi vytvořit několik „dílek“, ale nemyslím si, že bych v tomto směru u sebe objevila nějaké zvláštní nadání. Nemám na to ani potřebný talent, ani potřebnou trpělivost. Takže jsem skončila u možnosti číslo dvě a to znamená, že jsem si na prostředí, ve kterém se pohybuji, zvykla a začala ho brát jako něco běžného a téměř obyčejného. Až díky bakalářské práci jsem zjistila, že když nemohu do rodinné tradice přispět vlastní tvorbou, mohla bych se pokusit popsat činnost umělců, kteří v mém okolí působí.

Rozhodla jsem se tedy, že oslovím několik osob, které se zabývají výtvarným uměním, ať už profesionálně, nebo intenzivně ve volném čase. V mé práci se pokouším zmapovat život a výtvarnou činnost umělců z oblasti Českomoravské vysočiny. Zabývám se tím, proč se někdo stane umělcem, jaký je jejich způsob života, co jim jejich činnost přináší a dalšími podobnými otázkami. Hlavně chci zjistit, co člověka vede k tomu, aby se stal výtvarným umělcem a jak to ovlivní jeho život. Zajímá mě, jestli je v dnešní době obtížné žít se jako malíř či výtvarný umělec.

Doplňující výzkumnou skupinou je několik lidí, kteří se výtvarnému umění věnují z jiné stránky, a to sběratelé, provozovatel galerie a učitel výtvarné výchovy, díky kterým se snažím zjistit, jaký je současný vztah „obyčejných“ lidí k výtvarnému umění.

V praktické části mé práce se zabývám především pojmy jako umění, výtvarné umění a umělec. Snažím se v ní popsat názory různých autorů na to, co tyto pojmy znamenají. Také se snažím popsat vývoj umění a výtvarného umění od dob pravěku do dnešní doby. Snažila jsem se sehnat nějakou vhodnou antropologickou literaturu, která by se zabývala alespoň podobným tématem jako já, která by popisovala výtvarné umělce jako skupinu. Nic takového se mi bohužel nepodařilo, nenašla jsem ani žádnou bakalářskou práci, která by se pojednávala o něčem podobném. Věřím ale, že tento fakt nebude mít velký vliv na kvalitu mé práce, protože jsem se opravdu snažila přiblížit čtenářům různé aspekty života a tvorby výtvarných umělců prostřednictvím praktické části mé bakalářské práce.

Ve svém výzkumu se snažím odpovědět na tyto otázky:

1. Jaké důvody vedou k tomu, aby se člověk začal věnovat výtvarnému umění?
2. Jak výtvarná činnost ovlivňuje způsob života mých respondentů?
3. Doplnující otázka – Jaký je vztah dnešních lidí k umění?

1. Umění

Můj výzkum se zabývá lidmi, kteří vytvářejí různé umělecké předměty, především obrazy. Je to lidská činnost, která je většinou společností označována jako umění, specificky umění výtvarné. Umění nás provází už po staletí a tisíciletí, ač se pohledy na to, co bylo či nebylo považováno za umění, vyvíjejí.

1.1. Co je to umění?

Při vyslovení slova „umění“ asi každého z nás mohou napadnout různé myšlenky. V něčem se rozhodně budou shodovat, ale v něčem zase mohou být naprosto odlišné. Lze vůbec v dnešní době odpovědět na otázku, co je to umění a dát tomuto pojmu nějakou jednoznačnou definici? Rozhodně platí a mnoho autorů to potvrzuje, že to udělat nelze anebo jenom s velkými obtížemi, a to proto, že to, co někdo může považovat za umění, nemusí být vůbec totožné s představou někoho jiného, avšak přesto se mnoho odborníků snaží dát tomuto pojmu alespoň nějaké přibližné vymezení.

Slovo umění dokonce v průběhu českých dějin nejednou změnilo svůj význam, umělec byl dříve, ten, kdo něco věděl, znal. Až v poslední době je umění veřejností považováno za výsledek lidské tvorby s estetickou funkcí.¹

V Antropologickém slovníku je pojem umění definován jako *„lidská činnost vytvářející slovesná, výtvarná, hudební, pohybová a jiná díla jako specifický, estetický odraz skutečnosti a vědomí. V původním významu (řecky: techné, latinsky: ars) zručnost, tvůrčí postup, vycházející ze svobody a rozumu, v užším smyslu – jako svobodná umění – byly označovány ve středověku disciplíny filozofických fakult (gramatika, rétorika, logika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba); později se jako krásné umění označuje přímo snaha o vytváření krásy (různé způsoby interakce s okolím), vyjádření názoru nebo nálady, snaha předat poselství, vstupování do světa, dokonce vytváření nové skutečnosti.“*²

¹ SALZMANN, Zdeněk. *Jak se antropolog dívá na výtvarné umění*. Český lid. 1999. Praha: Academia. Roč. 86, č. 4.

² MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. s. 4318

Ovšem ani z těchto definic či pokusů o definice dle mého názoru nelze vyčíst, čím přesně by umění mělo být a hlavně, v dnešní době se svobodné tvorbě téměř žádné meze nekladou.

Zkrátka každý jedinec si stejně může pod slovem umění představit v podstatě cokoli a je tudíž na nás lidech, abychom považovali za umění, co my sami uznáme za vhodné. Na druhou stranu existuje nespočet znalců a kritiků umění, ovšem jejich názor nemusí mít pro lidi, kteří se o umění zajímají nebo přímo pro ty, co se nazývají umělci, prakticky žádný význam. Názorů na to, co je umění, je opravdu velké množství a žádný z nich nemusí být správný, protože tyto názory budou vždy subjektivní.

Co se týče druhů umění, asi nejběžnější rozdělení je na umění výtvarné, hudební, taneční, literární, divadelní či filmové.³

I tyto druhy se však mohou různě kombinovat a propojovat a na vzniklý umělecký produkt nelze uplatňovat jednoznačná kritéria. Jak říká autor knihy *Proměny umění*, Gillo Dorfles: „*Pojednávat o umění jako o motýlech nebo vážkách, uzavírat je do tříd a rodů, jako se to dělá s blanokřídlými a šupinokřídlými nebo s hlísty oblými a s hlísty plochými, se mi vždy zdálo nesmírně naivní a zbytečné.*“⁴

1.2 Funkce umění

Další myšlenka, kterou se mohou lidé zabývat, je k čemu vlastně umění slouží. Proč lidé umění vyhledávají a zajímají se o ně, případně proč do něho vkládají své finance?

O určité druhy umění se pravděpodobně zajímá každý jedinec. Mnozí z nás se občas podívají na nějaký film, zajdou do divadla, přečtou knihu nebo si poslechnou svého oblíbeného hudebního interpreta. Proč se ale o tyto věci zajímáme? E. Fisher ve své knize *O nezbytnosti umění* říká: „*Lidé čtou knihy, naslouchají hudbě, chodí do divadla, do kina - a proč vlastně? Odpovídá se: hledají rozptýlení, uvolnění, zábavu; je to však odpověď, která nic nevysvětluje. Proč nás rozptyluje, uvolňuje a baví, vžíváme-li se do cizího díla a osudu, ztotožňujeme-li se s hudbou a obrazem, s postavou románu, divadelní hry nebo filmu.... Pak se musíme ptát dále: proč jim nestačí vlastní život, proč je tu ta touha vyžívat svůj nevyžítý život v cizích postavách a výtvorech, vzhlížet z potmělého prostoru na světlo jeviště,*

³ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. vyd., Praha: Grada Publishing, 2008. s. 19

⁴ DORFLES, Gillo. *Proměny umění*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1976. s. 36

*na němž nás k vnitřní účasti vybízí to, co je přece pouhou hrou?*⁵

Toto je dle mého mínění poněkud svérázné tvrzení, které obviňuje lidskou populaci z neschopnosti prožít svůj život plnohodnotně, bez toho, aby musela utíkat do světa fantazie. Ale asi budu mít pravdu, když řeknu, že takový útek občas vyhledá většina z nás.

⁵ FISCHER, Ernst. *O nezbytnosti umění*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967. s. 5

2. Výtvarné umění

Stejně jako jsem se ptala po výrazu „umění“, mohu se snažit zjistit, co znamená spojení „výtvarné umění“. Ovšem i na tuto otázku je velice těžká či spíše nemožná odpověď, a to ze stejného důvodu, jako odpověď na otázku co je umění jako celek. Posuzovat, co považovat za výtvarné umění, je opět velice složitý a snad až nemožný úkol. Nelze jednoznačně říci, kdo má pravdu a kdo ne. Někomu se líbí obrazy vystavené ve světových galeriích, jiný zase může obdivovat fotografii zmačkané plechovky pohozené na ulici, lidskému vkusu se žádné hranice nekladou. Zrovna tak každý, kdo bude chtít vytvořit nějaké umělecké dílo, může vyprodukovat cokoliv a jakkoliv. Je možné, že to za umělecký předmět bude považovat jenom on sám, ale i to je podle mě správné.

Mnoho autorů se pokouší tento pojem definovat, ovšem většinou upozorňují na to, jak těžko je uchopitelný.

V antropologickém slovníku je výtvarné umění popisováno jako „*činnost produkující výtvarná díla jako specifický, esteticky působivý odraz skutečnosti.*“⁶

Zdeněk Salzmann popisuje výtvarné umění jako to, co se vystavuje v galeriích a uměleckých muzeích, o čem se píše v uměleckých časopisech, co lidé obdivují a kupují a následně tím zdobí své příbytky, či to, co se studuje na uměleckých školách. Ovšem podotýká, že toto rozhodně není přesná definice a že definovat tento pojem je velmi těžké a že ani lidé, kteří se výtvarným uměním zabývají a jsou považováni za odborníky, se nemohou většinou shodnout jak tento pojem uchopit.⁷

Tato definice je však asi nepoužitelnější pro popis toho, co lidé v tzv. „moderních“ státech a společnostech považují za umělecké. Pravděpodobně i v naší zemi má většina lidí společný názor na to, co je výtvarné umění. Tento názor může pokrývat velice široké pole chápání, přesto si myslím, že existují určité hranice.

Dále existuje mnoho hraničících oborů s výtvarným uměním, jak upozorňuje Jiří Kulka. Jsou to podle něho užitá umění, jako například zlatnictví, šperkařství či umělecké kovářství, dále folklor, lidové umění, umění amatérské, reprodukční umění či umění dětí

⁶ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. s. 4332

⁷ SALZMANN, Zdeněk. *Jak se antropolog dívá na výtvarné umění*. Český lid. 1999. Praha: Academia. Roč. 86, č. 4

či duševně chorých osob, atd.⁸

Avšak i tyto obory mohou mít pro někoho větší cenu, než jiné umělecké obory, které jsou některými lidmi považovány za „pravé umění“.

Výtvarné umění není však pouze produkt moderních společností, ale bylo přítomno v historických dobách a je součástí kultur celého světa. Ovšem není všude stejně chápáno jako například v Evropě, protože jeho funkce jsou různé.

Salzmann dělí světová umění do pěti kategorií. Na elitní, lidové, kmenových společností, populární a ideologické. Elitní umění definuje jako takové, které se vyskytuje na veřejných místech moderní společnosti, jako jsou galerie, muzea, kostely, ale i v bytech lidí z vyšších tříd. Lidé, kteří toto umění vytvářejí, se snaží vyvíjet a vytvářet nové trendy a směry a je pak následují další skupiny umělců. Lidové umění vytvářeli řemeslníci na venkově a jejich techniky byly odvozeny z minulosti. Funkce jejich výrobků je esteticko - užitková. Umění kmenových společností je podle Salzmannova to, které je chybně označováno jako „primitivní umění“. Jsou to výrobky malých společností bez písma a s jednoduchou materiální kulturou. Tyto předměty procházejí jen malou inovací a jejich výroba spočívá v tradičních postupech. Populární umění se obrací na široké spektrum lidí a mělo by být lehce srozumitelné. A ideologické umění má podnítit politické nebo jiné cítění lidí, což slouží k cíleným účelům. Salzmann podotýká, že se však většina těchto směrů vzájemně prolíná.⁹

Domnívám se, že v dnešní době v naší společnosti dochází ke kombinaci těchto typů umění, snad kromě umění kmenových společností, které se v Evropě ve své čisté podobě nenachází, ale často jím bývá evropské umění ovlivněno. Ale ostatní typy se tu mohou s různou intenzitou vyskytovat a kombinovat.

2.1 Vývoj výtvarného umění

Umění a výtvarné umění prodělalo od svého počátku neuvěřitelné změny a mění se doposud a měnit se bude. Pokusím se nastínit vývoj výtvarného umění v průběhu historie až do dnešní doby.

Různé předměty z dávné minulosti, nebo i z přítomnosti, které jsou považovány za umělecká díla, nemusela nebo nemusí vůbec sloužit estetickému dojmu. To, co je

⁸ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 16

⁹ SALZMANN, Zdeněk. Jak se antropolog dívá na výtvarné umění. *Český lid*. 1999. Praha: Academia. Roč. 86, č. 4.

považováno za tzv. jeskynní umění přece pravěcí lovci nekreslili na stěny jeskyně za nějakými okrasnými účely. Ani v dnešních společnostech nemusí být to, co může být Evropany považováno za umělecké či estetické, vytvářeno za účely ozdob či okrasných předmětů, ale může to plnit funkci magickou či rituální.

Počátky toho, co můžeme označovat slovem umění, sahají údajně až do doby pravěku. Máme k dispozici mnoho kreseb, maleb a artefaktů, které se nám mohou zdát dokonale umělecky provedené, i když velice pravděpodobně neplnily estetickou funkci.

Nejstarší umění je umění paleolitické, které bylo vytvářeno před 35000-30000 lety před naším letopočtem člověkem moudrým – Homo Sapiens. Jde zejména o nástěnné malby či různé drobné figurky nebo zdobené zbraně a nástroje, sloužící pravděpodobně k symbolickým účelům.¹⁰

Louis-René Nougier popisuje pravěké umění jako v podstatě realistické umění s náměty zvířat. Upozorňuje na to, že kolem vzniku prvních výtvarných projevů existuje mnoho nejasností a pokládá si otázky, zda bylo umění používáno jako nástroj magie, nebo bylo uměním pro umění.¹¹

Kolem 8. tisíciletí před naším letopočtem přešel člověk od lovu k zemědělství a tím se proměnily i jeho nástroje a výrobky. Hlavním mezníkem byl vznik keramiky, sloužící k uchovávání potravin, která byla později i okrasně zdobena.¹²

V Mezopotámii ve 4. tisíciletí před naším letopočtem došlo k velkému rozvoji měst a výtvarné umění bylo používáno především k výzdobě chrámů případně k zobrazování vítězných bojů.¹³

Ve starověkém Egyptě se umění používalo převážně k výzdobě a rituálům sloužících kultu mrtvých a náboženství všeobecně. Dále také k zobrazování života vládnoucích vrstev. Malířství sloužilo v některých případech k magickým účelům, nebo i k zobrazování činností prostých lidí.¹⁴

¹⁰ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. s. 4320 , 4322

¹¹ NOUGIER, Louis-René, *Pravěké umění*, v: PIJOAN, José, *Dějiny umění*. 1.vyd. Praha: Euromedia Group, 2002. s. 9

¹² LOMMEL, Andreas. *Pravěk a umění přírodních národů*. 1. vyd. Praha: Artia, 1972. s. 66-68

¹³ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. s. 4332

¹⁴ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 15,18

Dalším významným obdobím evropského umění bylo umění antické doby v období od 16. století před naším letopočtem až do 5. století našeho letopočtu, které je považováno za inspiraci pro budoucí umělecké styly a slohy. Umění se zaměřovalo hlavně na sochařství a umělecká řemesla, především na výrobu okrasné keramiky. Rovněž architektura v té době dosáhla velkolepých rozměrů. Starověké Řecko bylo známé svým sochařstvím, starý Řím zase vynikal tvorbou portrétů a malířstvím všeobecně. Po rozmachu křesťanství začíná mít antické umění náboženský účel, i když má stejné znaky jako předešlé umění.¹⁵

Ve středověku sloužilo výtvarné umění v Evropě hlavně náboženství. Rané umění v evropských státech po pádu Západořímské říše bylo velmi prosté, ale stále se vyvíjelo. Gotické umění (12 - 16. století) sloužilo především křesťanství. V tomto období se budovaly chrámy a katedrály, plné uměleckých předmětů, vše ovšem bylo prostší než následující renesance. Ta začala ve 14. století v Itálii a snažila se navázat na odkaz antického pojetí světa. I umělecká díla byla podobná antickým. V této době proběhl veliký rozvoj kresby, malby a sochařství. Také byla v tomto období objevena olejomalba.¹⁶

Dalším uměleckým slohem je baroko, v období na přelomu začátku 17. a konce 18. století, které v evropských zemích netvořilo jednotný proud. „*V katolických zemích, jako je Itálie, Španělsko, Portugalsko, jižní Nizozemí, střední Evropa a španělské kolonie v zámoří se rozvíjí radikální, dramatická forma baroka útočícího na city. Pro nekatolické země a pro Francii je typický klasicizující proud v monumentální, ale jasné a přehledné architektuře a v harmonických, vyvážených dílech malířských a sochařských. Umění se obrací k rozumu.*“¹⁷

Po baroku následovalo rokoko, které bylo charakteristické hravostí, uvolněností a někdy až něžností a erotičnem. V malířství se objevovalo hlavně v podobě milostně laděných obrazů.¹⁸

Na začátku 19. století pod vlivem revolucí a následně myšlenkového směru osvícenství, vznikl nový umělecký styl, opak baroka či rokoka, klasicismus. Inspiraci hledal v napodobování starých antických vzorů a uplatňoval se hlavně v architektuře a sochařství.¹⁹

Dále vzniklo mnoho nových stylů, z nichž některé se udržují do dnešní doby. Jako

¹⁵ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 26-44

¹⁶ OSBORNE, Richard a Dan STURGIS. *Teorie umění*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 31-40

¹⁷ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 95

¹⁸ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 114

¹⁹ OSBORNE, Richard a Dan STURGIS. *Teorie umění*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 51-55

reakce na klasicismus vznikl ve 20. letech 19. století romantismus, který hlásal návrat k přírodě a projevil se nejvíce v malířství a to hlavně malbou krajín. Ve 40. letech se objevuje realismus, který se snaží o zobrazování světa bez přikrášlování v jeho pravé podobě. Malířství na vznik tohoto směru reaguje nejrychleji a nejintenzivněji. Důležitým směrem je impresionismus, který klade důraz na zachycení prchavého dojmu. Malíři zobrazovali hlavně radostné stránky života a náladu krajiny. Nejslavnějším představitelem impresionismu u nás byl Antonín Slavíček, který svá nejlepší díla vytvořil na Českomoravské vysočině. Posledním univerzálním slohem, který vznikl na konci 19. století, je secese, ve které umělci čerpali z přírodních či zvířecích motivů nebo například z keltské kultury a tyto motivy pak symbolicky zobrazovali.²⁰

Ve 20. století vzniklo nesmírné množství nových směrů, většinou jako reakce na pokrok lidstva a na různé společenské a politické události. Mnoho z nich přetrvalo do dnešní doby a mnoho z nich se překrývalo a střídalo velkou rychlostí. Začalo se dařit hlavně stylům odpoutaným od reality, protože funkci, kterou dříve umění plnilo, a to zobrazování skutečnosti, převzala fotografie. Mezi nejznámější směry patří například expresionismus, který má vyjadřovat pocity umělce nadsazenými výrazovými prostředky či abstraktní malířství, ve kterém se neobjevují žádné reálné motivy. V kubismu se zase rozbíjí zobrazované předměty na více částí, které se pak poskládají dohromady jiným způsobem. Futurismus zase oslavuje dynamičnost a krásu strojů a zařízení. Dadaismus je jedna velká provokace, naprosto ničím neomezená a surrealisté se zase snaží tvořit díla bez jakéhokoliv zapojení myšlení, aby vznikla naprosto automaticky z jejich podvědomí.²¹

Po druhé světové válce se centra umělecké tvorby přesunuly i do mimoevropských států, jako je Mexiko, Spojené státy americké, Japonsko či Izrael. Rovněž vznikla opět celá řada nových stylů. Výtvarné umění se začalo objevovat hlavně v abstraktním pojetí, a z tohoto abstraktního umění vznikalo mnoho proudů. Umělci se snažili vytvářet „jiné umění“, kterým chtěli reflektovat své pocity úzkosti ze života, hlavně z nových válečných konfliktů.

V 60. letech vnikl opačný proud – Pop-art, což je směr lehce srozumitelný, čerpající z reklam, comixů a mediální kultury. Dále vznikl směr, který se rozhodl bořit klasické uchopení umění jako závěsných obrazů a soch, ale snaží se díla uchopit přímo v terénu, pomocí různých materiálů, takzvané konceptuální umění. Tento směr zahrnuje například i tzv. body-art, kdy

²⁰ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 117-146

²¹ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 147-161

umělec pracuje se svým nebo jiným tělem či práci se světlem pomocí laserových, kinetických, kybernetických či zvukových prostředků.²²

V dnešní době se výtvarnému, nebo celkově uměleckému projevu žádné meze nekladou. Někdo dává přednost starým technikám a proudům, jiný se zase snaží vytvořit, o co se před ním nikdo nepokoušel. Jak poukazuje Jean Clair, mnoho umělců se dnes vrací například ke kresbě: „*Ten, kdo se dnes odhodlá kreslit, prozrazuje svou prostotu. Postaví se tváří v tvář světu, jako by mu ještě měl co říct, je nedotčený skepsí svých současníků, takže se podobá nahému primitivnímu člověku z počátků civilizace. Kresbami všechno začalo a kresbou může všechno začít znovu.*“²³

²² ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002. s. 172-178

²³ CLAIR, Jean. *Úvahy o stavu výtvarného umění: kritika modernity ; Odpovědnost umělce : avantgardy mezi strachem a rozumem*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2006. s. 80

3. Umělec

Nejdůležitějšími osobami v oboru výtvarného umění jsou ti, kteří ho vytvářejí; umělci. Výtvarným umělcem v dnešní době může být v podstatě kdokoli, člověk, který si tuto cestu vybere. Jak bude úspěšný, většinou závisí na publiku, které osloví. Nebo někdo může tvořit pouze pro sebe, a za umělce se bude považovat pouze sám.

Otázkou by mohlo být, kdo vůbec umělec je, zdali existují nějaké specifické rysy lidí, kteří se touto cestou pustí. Existují názory různých autorů, co se osobnosti umělce týče. Některé jsou kontroverzní jako například názor Freuda, který se domnívá, že ten, kdo má potřebu umělecké tvorby, to činí z důvodů „vybití“ svých tajných sexuálních nebo jiných tužeb. Kdyby tvořit nezačal, musel by se „vybíjet“ jinak, a měl by pak velice blízko k neurotizmu či nějakým sexuálními úchylkám.²⁴

Americký historik a teoretik umění Meyer Schapiro zase považuje za podnět k tvorbě nějaký traumatický zážitek nebo nějakou slabost, což může být důvod k tomu, začít se umělecky realizovat.²⁵

V. V. Štech říká, že umělci jsou lidé, „*kterým nestačí pomezí reálných poměrů a kteří se pohybují v oblasti představ obrazových, plastických, zvukových. Jenom u nich nebo ve zvláštních poměrech životních najdeme tvárný pud ještě v jeho původní ryzosti, působící jako nutnost vyjadřovat se a představovat. Dětská loutka, fetiš, modla i loutky divadelní mají společný původ. Vznikly z potřeby představovat.*“²⁶

Ovšem opět si myslím, že nelze udělat nějakou jednoznačnou typologii lidí, kteří mají předpoklady k tomu, stát se umělci, či výtvarnými umělci. Samozřejmě nějakou roli bude hrát rodina či výchova, v nějakých případech může jít o „zdědění“ výtvarných či jiných uměleckých sklonů, ale na druhou stranu na uměleckém poli působí veliké množství lidí, kteří žádné takovéto zázemí neměli.

3.1 Postavení a vzdělávání umělce

Pozice umělce se v průběhu času měnila s tím, jak se umění oddělilo od jiných činností. Umění bylo dříve chápáno jako pouhá kratochvíle a bylo úzce spojováno

²⁴ Levčuková, LT. *Psychoanalýza a umelecká tvorba*. Bratislava: Nakladatelství Pravda, 1983. s.110.

²⁵ SCHAPIRO, Meyer a Daniel Arasse ESSAIS TRADUITS PAR BLAISE ALLAN. *Style, artiste et société*. [Nachdr.]. Paris: Gallimard, 1990. s. 79

²⁶ ŠTECH, V. V. *Umění? Proč a k čemu?* Praha: Knihovna, 1960. s. 7

s řemeslem. Začala specializace řemeslníků, kteří vedle zbraní a náradí začali vyrábět i ozdoby a předměty k rituálním potřebám.²⁷

Ve starověkém Řecku se nejvýše v uměleckém žebříčku nacházeli básníci a tragédové. Pozice výtvarného umělce byla odlišná. Byli považováni za řemeslníky a i když si mnoho z nich svou činností vydělalo veliké jmění, nikdy nedosáhli takové prestiže jako básníci. Manuální práce byla méně ceněna než duševní. Malířství bylo v Řecku dlouho bráno jako součást jiných oborů, jako je stavitelství, sochařství nebo keramika. K vzestupu řeckých antických výtvarných umělců došlo v pátém století před naším letopočtem, kdy přestali být řazeni k obuvníkům a řemeslníkům. Ve starém Římě se sociální postavení umělců zhoršila, důraz byl kladen na válečnictví a svobodné umění bylo někdy i trestáno. Jistou úctu pociťovali architekti a sochaři.²⁸

Na začátku středověku i v jeho průběhu se nerozlišovalo mezi uměním a řemeslem. Malíři, sochaři či architekti byli stavěni na stejnou úroveň jako tesaři, zedníci, zlatníci, či jiná řemeslná povolání. V 11. století začaly být zakládány řemeslné cechy, to znamená i cechy uměleckých řemesel. Například ale v cechu malířském nebyl rozdíl mezi malířem-umělcem a malířem-řemeslníkem. Malíři prováděli jak okrasné malby, tak běžné malířské práce.²⁹

Další etapou v postavení umělců ve středověku bylo období institucí patronství či mecenášství, které začaly fungovat až v renesanci a poprvé se objevily ve středověké Florencii. Vznikla myšlenka, že umělec by měl být podporován, protože se zasazuje o prestiž daného města, či jeho částí. V 17. století se začíná rýsovat idea, že umělecké dílo je něčím, co má mít určitou hodnotu a umělec má být podle toho odměňován. Malíři a sochaři se odpoutávají od cechů a zakládají si vlastní instituce a spolky. Umělci byli ovšem nuceni podléhat přáním zákazníků, na kterých byli závislí hmotně i prestižně.³⁰

V 16. a 17. století začaly být zakládány ve velkých městech umělecké akademie. Umělci v nich působící se snažili odpoutat od dříve dominantních cechů a navázat hlavně na antickou minulost. Tyto akademie hrály důležitou roli ve výtvarném umění až do 20. století. Se vznikem těchto akademií již se dá mluvit o tvůrčí svobodě a individualitě.³¹

²⁷ CIGÁNEK, Jan. *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk, 1972. s. 211

²⁸ CIGÁNEK, Jan. *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk, 1972. s. 212-218

²⁹ PETR, František. *Z dílen umělců*. 1. vyd. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947. s. 9-20

³⁰ CIGÁNEK, Jan. *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk, 1972. s. 221-230

³¹ OSBORNE, Richard a Dan STURGIS. *Teorie umění*. Praha: Portál, 2008. s. 49

V dnešní době se již žádné hranice tomu, kdo může působit na poli umění, nekladou. Může to být člověk s akademickým vzděláním, ale i bez něj. Dříve se umělci učili od svých mistrů, v dnešní době existuje nesmírné množství různých umělecky či výtvarně založených škol, ať středních či vysokých i když na pomyslně nejvyšší příčce žebříčku stojí stále akademie.

V. V. Štech v roce 1960 o výchově umělců ve středověku a renesanci napsal: „...vidíme, že proti dnešní škole je tam vzdělávacím střediskem dílna, že starý umělec počíná svou dráhu jako řemeslník; je nejprve učedníkem, potom pomocníkem, který připravuje materiál, provádí podřadné práce, kopíruje starší hotová díla mistrova, přejímá jako dělník od svého učitele netoliko jeho díla jako vzory, ale přímo celé hotové fráze, opakuje staré kompozice a žije umělecky dlouho úplně ze slohu mistrova.“³²

Dále akademické vzdělávání přímo kritizuje: „...výchova každého adepta začíná s předpokladem, že žák je velikou individualitou, zachází se s ním metodicky jako s mistrem, neboť jej vede hned v počátcích k samostatnému názoru na přírodu, tedy k tomu největšímu a poslednímu tajemství všeho umění, a dělá to v době, kdy žák není ještě ani průměrným řemeslníkem.“³³

Je zajímavé, že V. V. Štech na Akademii výtvarných umění v Praze dlouhodobě učil, a přesto měl takovýto názor. Myslím si, že v dnešní době se vyučující na výtvarných školách spíše snaží, aby každý jejich žák byl individuální a zrovna tak jeho tvorba. Ovšem rozhodně nezapomínají na klasické techniky a styly.

³² ŠTECH, V. V. *Umění? Proč a k čemu?* Praha: Knihovna, 1960. s. 66-67

³³ ŠTECH, V. V. *Umění? Proč a k čemu?* Praha: Knihovna, 1960. s. 67

4. Metodologie

4.1 Výběr respondentů

Svůj výzkum jsem prováděla na území známém jako Českomoravská vysočina. Je to také oblast Východních Čech či Českomoravské vchoviny. Toto místo je od přelomu devatenáctého a dvacátého století proslavené množstvím výtvarných umělců, kteří tu buď žili, nebo žijí, nebo sem jezdili nebo jezdí hledat inspiraci pro svoji tvorbu. Ve své bakalářské práci se zabývám životem a tvorbou umělců, kteří žijí nebo pobývají v oblasti Českomoravské Vysočiny, a kteří se výtvarnému umění věnují ať už profesionálně nebo ne. Část mých respondentů se výtvarným uměním živí a část ne. Někteří vystudovali odborné výtvarné školy, ostatní se této činnosti věnují bez odborného vzdělání. Dále jsem prováděla rozhovory i s lidmi s jiných oborů spjatých s výtvarným uměním a to se sběrateli umění, galeristou a učitelem výtvarné výchovy.

Kontakty na respondenty jsem získala od mých příbuzných, kteří většinu z nich znali. Několik z nich jsem znala osobně ještě před započatím výzkumu a několik jsem požádala o rozhovor bez předešlé známosti. U nikoho z nich jsem se nesetkala s odmítavou reakcí.

4.2 Výzkumné metody

Hlavním zdrojem mé práce jsou osobní rozhovory s respondenty. Dále jsem se snažila o zúčastněné pozorování, která probíhalo tak, že jsem se zúčastnila několika vernisáží a výstav, kde jsem mohla pozorovat chování lidí, ať již umělců, lidí kteří se o umění zajímají, nebo lidí, kteří tam přišli víceméně náhodně. Také jsem vypomáhala na několika prodejních výstavách a v prodejní galerii, kde jsem mohla zjišťovat, jací lidé si kupují výtvarné umění a jejich chování. Výzkum je tedy založen především na rozhovorech a na zúčastněném a nezúčastněném pozorování.

4.3 Průběh výzkumu

S respondenty jsem si vždy dopředu smluvila schůzku, a pak jsem se s nimi na domluveném místě sešla. Nejčastěji to bylo přímo u umělců doma, případně v jejich chalupě či chatě, kam pravidelně jezdí nebo na místě, kde tvoří, pokud to není přímo v jejich domově. Tato setkání byla pro mě ideální, protože jsem zároveň zjistila, jak to vypadá v domově mých

respondentů nebo na výše uvedených místech. Rovněž bylo přínosné to, že mi někteří umělci ukázali i jejich díla, takže jsem mohla vidět, na čem právě pracují nebo co vytvořili. Několik respondentů jsem pozvala k sobě domů, protože nechtěli rozhovory provádět ve svém soukromí, nebo pro ně bylo jednodušší přijít ke mně.

Rozhovory probíhaly většinou tak, že jsem se respondentům pokládala otázky, které jsem si připravila, ale spíše se jednalo o neformální rozhovory, kdy jsem nechala respondenty hovořit, o čem chtěli, přičemž jsem je směřovala k otázkám více důležitým pro můj výzkum. Respondenti neměli problém odpovídat na moje otázky a v průběhu rozhovorů jsem se dozvěděla mnoho zajímavých informací a aspektů ze života umělců.

Pro zachycování informací jsem používala diktafon, pouze v jednom případě mi bylo sděleno, že si informátor nepřeje, abych ho nahrávala, použila jsem tudíž písemné zaznamenávání informací, které rozhodně není tak pohodlné jako použití nahrávacího zařízení. Jinak s nahráváním nikdo problém neměl, pouze byly vysloveny návrhy, abych jejich sdělení nějak uspořádala a vybrala z nich to důležité a nezveřejňovala nějaké „hlouposti“, které mi údajně sdělili.

Dále jsem v průběhu roku navštívila několik výstav a pracovala jsem v galerii v místě mého bydliště.

4.4 Časový harmonogram

S přípravou na bakalářskou práci jsem začala v říjnu 2012 a to tak, že jsem začala shánět potřebnou literaturu, domlouvat si rozhovory s respondenty a přemýšlet, jakým směrem bude moje práce směřovat. Jelikož jsem v srpnu téma své bakalářské práce změnila, nevěděla jsem, co přesně budu zkoumat, ale stanovila jsem si předběžnou představu.

Od listopadu jsem začala dělat rozhovory s respondenty a začala jsem zhruba psát svojí bakalářskou práci. Také jsem začala načítat odbornou literaturu a získávat odborné informace, které jsem potřebovala pro teoretickou část mé práce.

V březnu jsem začala zpracovávat informace, které jsem se dozvěděla od mých informátorů a další informace potřebné k praktické části mé bakalářské práce.

V dubnu jsem již provedla všechny rozhovory a výzkum a dopsala jsem praktickou část mé práce a poté jsem začala psát část teoretickou, kterou jsem dokončila na začátku června. Ve zbývajícím čase jsem provedla korekturu své práce a dokončila jsem jí po formální stránce.

4.5 Etika výzkumu

Ve svém zkoumání jsem nenarazila na nějaké vážnější etické téma, kvůli kterému by byl problém výzkum provádět. Mými informátory byli umělci z různých vrstev, s různým vzděláním a s různou mírou úspěšnosti nebo známosti, někteří se tudíž divili, že jsem s nimi chtěla dělat rozhovory, protože se nepovažují za profesionální umělce, a ani za někoho, koho by měli mít lidé v podvědomí. Měli proto sklon svojí tvorbu podceňovat a naopak profesionální malíři měli občas sklon amatérské malíře a umělce nebrat jako sobě rovné. Já jsem si rovněž musela dát pozor, abych nehodnotila jejich tvorbu, protože každý člověk má sklon ke klasifikaci toho, co se mu líbí a co ne.

Moje pozice v terénu by mohla být brána jako zaujatá, protože v mé rodině bylo nebo je několik výtvarných umělců a mohla jsem proto mít sklon je nějak idealizovat nebo prosazovat. Já se však snažila své blízké posuzovat neutrálně a věřím, že se mi to i podařilo. Rozhodla jsem se zachovat anonymitu mých respondentů, i když mi od většiny bylo sděleno, že by jim nevadilo, kdybych je v práci jmenovala. Respondenti jsou v mé práci jmenováni pouze svými iniciály.

5. Malíři a výtvarní umělci na Vysočině

Českomoravská vysočina je oblastí, ve které působilo a působí mnoho významných výtvarných umělců. Malíři sem přicházeli a odcházeli a znovu se sem vraceli, přivádějí sebou své přátele, kterým se tu zalíbilo, usadili se zde na chvíli nebo na delší dobu, navazovali tady přátelství, nebo si tu vědomě i nevědomě nacházeli své žáky a následovníky. Malíři se zde rodili a žili a stále se rodí a žijí.

Českomoravská vysočina či vrchovina je hornatá oblast na přelomu kraje Vysočina a Pardubického kraje, lidově je označována jako Vysočina či Českomoravská vysočina. Mělká kamenitá půda je příznivá pouze k pěstování nenáročných plodin, brambor, žita, ovsu a píce. Zemědělství se vesměs soustřeďuje na živočišnou výrobu. Žďárskými vrchy prochází hlavní evropské rozvodí Černého a Severního moře. Pramení zde několik řek – Svatka, Sázava, Oslava, Doubrava a Chrudimka. V pramenné oblasti Sázavy a Doubravy se nacházejí rybníky Velké Dářko a Malé Dářko.

Lidé, kteří zde žili, to většinou neměli jednoduché. Proto i obrazy mnoha malířů zachycují venkovský lid při různých pracích, děti u ohníčků, jak si opékají brambory, ale i události veselé, jako je například masopust, který se zde dochoval ve své původní podobě. Ve tvorbě různých autorů se dají pozorovat stejné nebo podobné náměty nebo přímo stejné budovy či přírodní objekty. Na obrazech se objevují stejné chalupy, kostelíky, přírodní scenérie a vnímavý pozorovatel může tyto místa najít i při svých procházkách po svém okolí.

Takto charakterizoval tento kraj významný malíř Antonín Slavíček, cituji z korespondence mezi Slavíčkem a jeho přítelem: *„Viděl jsem teď chudé kraje za Hlinskem. – Dlouhatánské úhory a ubohá pastvíska, - malé cesty obrostlé břízkami a tu a tam na kopečkách roztroušené borovičky – všechno jaksi zakrslé, - v sebe schoulené, - chudé, - úžasně chudé. A nad tím vším nebe – v tónu, jakoby smiřovalo tu chudobu roztroušenou v nepatrných barácích a tu bídu těch tkalců. Viděl jsem, jak ti lidé musí tak namáhavě kypřit skoupou zem těch pohorských krajů“*. V dopise z dubna 1904 charakterizuje krajinu kolem Kameniček: *„Linie kopců v té výšce 650 metrů jsou už táhlé, někdy už to vypadá jako betlém, kravky jako různobarevné tečky jen se mihají jako v kaleidoskopu. Podnebí činí lidi drsnými. Jsou jako z bronzu osmahlí větrem, ale při bídné stravě bandorů a kysela – nevydrží dlouho. Mraky se tam po horách honí a je tam někdy celých 14 dní jako pod příkrovem“*.³⁴

³⁴ SLAVÍČEK, Antonín. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953.

V mnoha městech či vesnicích žili a tvořili známí malíři, nejznámějším je asi Antonín Slavíček, který pobýval v Kameničkách u místní rodiny, a učil malovat otce jedné z mých respondentek. Z dalších to je například František Kaván, který tvořil v obci Vítanov a ve Svobodných Hamrech, kde působil další významný malíř, Gustav Macoun³⁵

Malířů zde působících však byli desítky a desítky, všichni jsou popsáni v již citované knize od Petra Kmoška.

Výtvarná tradice, jak bývá označována, přetrvala do dnešní doby a pravděpodobně přetrvá i do let budoucích. V dnešní době tvoří na Vysočině mnoho profesionálních i amatérských malířů a výtvarníků, z nichž někteří jsou známí i širší veřejnosti a jiní jsou podporováni svým nejbližším okolím. Někteří se snaží pokračovat v malířské a výtvarné tradici, především v tradici krajinářské a předobrazem jim mohou být právě významní umělci, kteří byli spjati s tímto krajem, a kteří na některé z nich mohli mít i osobní vliv. Řada umělců si ale našlo své vlastní výrazové prostředky a těmi zachycují krajinu Vysočiny nebo něco úplně jiného.

³⁵ KMOŠEK, Petr. *Obraz domova v malířství východních Čech 20. století*. 1.vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006. s. 15-20

6. Dnešní generace výtvarných umělců na Vysočině

Své rozhovory jsem dělala s většinou výtvarných umělců, kteří žijí nebo pobývají v oblasti Českomoravské vysočiny, někteří přímo v jejím centru, jiní spíš na hraně. Lidí, kteří se výtvarnému umění věnují nebo se jím zabývají, se zde vyskytuje velké množství.

Největší část lidí, které se mi podařilo získat pro rozhovory, se věnuje malbě a ve svých obrazech zobrazují především krajinu, ať tradičními způsoby, nebo různými zvláštními technikami, ovšem hlavní náplní jejich děl je krajina a to právě krajina Českomoravské vysočiny. Od nich jsem se dozvěděla, že mají k Vysočině, či oblasti Hlinecka kladný a ve většině velice blízký a osobní vztah. Ať už se jim líbí divokost a drsnost zdejší přírody, střídmost a prostota starých stavení a chalup či rozlehlé lesy a kopce. Mnoho z nich mi popsalo své pocity, co se tohoto kraje týče. Toto mi například o Vysočině řekl pan malíř F. V.: *„Českomoravská vysočina je můj domov. My jsme vyhořeli, a táta řekl, že nás zachránili Kameničky, Jeníkov... Lidí se sebrali a pomohli, tady je ještě kraj poctivej. Dneska je to drsnější, dřív lidi fakt pomáhali. Sám Slavíček říkal, že ta skromnost a ta krása a chudoba, že je to nádherný, že to není přeplácáný, takový prostý, třeba i pohřeb sám o sobě, nebo ty břízy u nás v Kameničkách...“*

Moji další informátoři se buď věnovali především jiným technikám než malbě, nebo kombinaci obojího a někteří rovněž zobrazují krajinu Vysočiny a někteří se naopak vydali úplně jiným směrem. Podle mě je velice obohacující, že se v této oblasti vyskytuje tolik výtvarných umělců různých zaměření a všech věkových skupin.

Já jsem se při svém výzkumu setkala s jedenácti výtvarníky, s nimiž jsem hovořila o jejich výtvarné činnosti a životě. V následující části práce popisují, co jsem se v rozhovorech s nimi o každém dozvěděla, což doplňuji přímo jejich slovy. Informátory jsem rozdělila do tří skupin, a to na ty, kteří se svou činností profesionálně živí, dále na ty, kteří tvoří hlavně pro svoji potřebu bez ambicí na výdělek, a nakonec na osoby, které se ani za umělce nepovažují a svojí činnost považují spíše za jakési řemeslo. Do této skupiny je však zahrnut pouze jeden můj informátor.

6.1 Výtvarné umění jako profese

Největší část mých respondentů se výtvarnému umění věnuje nebo věnovala na profesionální úrovni a svou činností se živí nebo živili. Jsou to především výtvarníci, kteří dosáhli nějakého vzdělání v tomto oboru. Následují hlavní informace, které mi sdělili o své

tvorbě a o svém životě.

Jako prvního jsem navštívila pana J. H., malíře, pravidelně pobývajícího na Vysočině, a který již po mnoho let aktivně a úspěšně tvoří. Přijela jsem za ním do jeho chalupy nedaleko Hlinska. Pan H. tam vždy pobýval část roku, ale v poslední době, kvůli pokročilejšímu věku, se tyto pobyty omezily pouze na léto. Narodil se tam, ale bydlí a tvoří především v Praze. Ve své tvorbě se věnuje především motivům z Vysočiny. Jeho krajinomalby často spojuje motiv ukřižování, v krajině se objevují koně a stáda ovcí. Lze si povšimnout, že jeho tvorbou prostupují náboženské motivy, protože pan H. je věřící, ale ne tradičně a ortodoxně.

Vystudoval akademii výtvarných umění a jeho tvorba byla zpočátku velice realistická, ale nyní jsou jeho obrazy označovány jako podobné snovým výjevům, ač s většinou realistickým obsahem. Dá se tedy říci, že svojí tvorbou vybočuje z řady malířů, kteří před ním působili na Vysočině.

Pan H. prý kreslil a maloval odmalička a odmalička si byl jistý, že chce být malířem: *„Já jsem odmala od předškolního věku kreslil a pak jsem dostal zbytky barev od profíka a tak jsem zkoušel malovat prstama. Já jsem vždycky chtěl být malířem, odjakživa. Když by se mi to nepovedlo, tak jsem chtěl být lékařem, ale ono se mi to povedlo. „*

Ze své rodiny si nepamatuje nikoho, kdo by také věnoval výtvarnému umění, dostal se k tomu tedy úplně sám. Rodiče zpočátku s jeho rozhodnutím nesouhlasili, svými slovy pan H. vzpomíná: *„Maminka brečela, nechod' na malíře, Milda Machů je klempíř a vydělává si peníze a přitom maluje. Ale já jsem šel malovat a ona si půjčovala od dědy na má studia. No a brečela, že budu mít bídu, ale já jsem nechtěl dělat nic jiného, než malovat.“*

Sdělení, že nikdo z jeho rodičů a ostatních příbuzných žádné výtvarné sklony neměl, je docela udivující, protože většina mých respondentů si vybavila alespoň někoho, kdo se této činnosti věnoval v nějaké míře také, a tak většina začala tvořit kvůli prostředí, ve kterém žili. V rodině pana H. nikdo takový nebyl, a přesto se rozhodl jít touto cestou a podařilo se mu to.

Po střední škole složil v pouhých sedmnácti letech zkoušky na Akademii výtvarných umění v Praze, protože se tam hlásil, když ještě neměl dokončenou střední školu, kde měl strach z maturitní zkoušky z matematiky. Svá studentská léta popisuje takto: *„Já jsem byl sedmnáctiletý, tak jsem moc neuměl, musel jsem se to naučit. Já se občas projevil jako nadaný, ale zase jsem se pak projevil jako blbec. Já jsem byl mladý na ty školní léta, všichni byli o deset maximálně o sedm let starší chlapi, kteří měli rodiny. „*

Akademii každopádně úspěšně dokončil. Dříve bylo asi všeobecně jednodušší se na výtvarnou školu dostat, protože se o to nesnažilo tolik lidí jako dnes, dokazuje to to, že pana H. přijali na akademii, i když ještě nedosáhl dostatečného věku.

Živit uměním se začal v padesátých letech, popisuje, že se mu žilo nejlépe, obrazy se mu prodávaly dobře, měl i několik zakázek na ilustrace knížek. V dnešní době už je to prý horší, obrazy se neprodávají tak lehko. Ovšem jeho činnost mu přináší radost i výdělek po celou dobu jeho působení, je tedy vidět, že je oceňovaným umělcem.

Se svou tvorbou by prý rozhodně neskončil, ani kdyby nedosahoval vůbec žádných úspěchů. Je to pro něj, činnost, kterou musí vykonávat pro svůj vlastní pocit naplnění.

Dalším umělcem, se kterým jsem se setkala, byl výtvarný sklář a malíř J. M. Pan M. bydlí v malé vesničce nedaleko od Hlinska ve velkém domě, ve kterém má i svůj ateliér.

Malovat začal v dětství hlavně pod vlivem své matky, která se často věnovala umělecké činnosti, především malbě. Sdělil mi také, že několik dalších členů jeho rodiny se uměním zabývali rovněž, vyrůstal tedy v rodině, která měla k malbě a tvorbě blízko, což podle něho spolu s životem na Vysočině ovlivnilo jeho rozhodnutí stát se výtvarným umělcem. *„No a máma malovala, táta taky maloval, tady na Vysočině, kdo nemaloval? Tady každý maloval, to byly výjimky, kdo nemaloval. Tady se hrálo divadlo na každé vsi, lidi muzicírovali...“*

Rozhodl se pro studium na Střední uměleckoprůmyslové škole v oboru sklářství. Učil se malovat, tvořit skleněné umělecké předměty, nebo kombinaci obojího – malované sklo. Pokračoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, obor sklářství a monumentální malba. Při studiích se věnoval i jiným aktivitám, jako byl sport nebo činnost v souboru písní a tanců. Něco podobného jsem se dozvěděla i od většiny mých dalších informátorů, kteří se kromě výtvarného umění věnovali nebo věnují různým jiným činnostem, ať to byl nebo je sport, tanec, zpěv, či sbírání různých předmětů. U většiny stejně jako u pana M. ale převládlo právě výtvarné umění, kterému je podle většiny informátorů nutné věnovat se naplno. Přispělo k tomu pravděpodobně i zranění, které utřil při fotbalu, ovšem podle jeho slov by se výtvarnému umění věnoval ve velké míře i kdyby se mu toto nestalo.

Živit se uměním začal hned po studiích, i když netvořil volně, ale spíše na objednávku. Navrhoval různé stavby, předměty, ale maloval i portréty, které prodával do ciziny. Živit se svou volnou, nezávislou tvorbou se začal až po pádu komunismu, čili v 90. letech.

Dále jsem se pana M. ptala přímo na jeho tvorbu a to na to, kde hledá inspiraci a co vlastně ve svých dílech zobrazuje. Odpověděl mi, že veškerým zdrojem jeho inspirace je příroda: *„Inspiraci hledám hlavně v přírodě, protože příroda je zdroj barevných kombinací, tvarů, člověk si vypěstuje to pozorování, je to všude kolem vás, umíte se dívat na barevné proměny v přírodě, příroda je zdroj mých veškerých nápadů, ta mi poslouží líp než nějaký živý objekt, který vám usne.“*

Uvádí, že přírodu maluje proto, že si jí může stylizovat podle sebe, klade důraz hlavně na to, že chce zobrazovat hlavně motivy, které ještě nikdo nezobrazil. S tím souvisí otázka, zda má nějaký svůj vzor, někoho, kým by se inspiroval. Odpověděl mi, že samozřejmě uznává různé „kumštýře“, ale snaží se držet v jiné poloze než ostatní umělci. Protože jak řekl: *„Je škoda, abych se držel v nějakém slohu, kterých si ale samozřejmě vážím, když mám neomezené možnosti, a ta volnost na mě působí, jako kdybych vyletěl z hnízda široko daleko, kde ještě nikdy nikdo nebyl a to mě zajímá.“*

Dle mého názoru je dobře, že se i umělec, který podstoupil tradiční výuku a byl obklopen díly klasiků, rozhodl vydat svou vlastní cestou a snažit se zobrazovat něco ještě před tím nezobrazeného.

Na mou otázku, zda by tvořil, i kdyby jeho tvorba neměla žádné ohlasy a nikomu se nelíbila, odpověděl záporně. Prý by s tím nechtěl nikoho obtěžovat, jak uvedl: *„Samozřejmě se umění dělá proto, aby mělo nějaké uplatnění, aby to rezonovalo někomu. Vždycky to musí mít alespoň nějakou odezvu, dávat si to do šuplíku, to je jako zpívat si do šuplíku. Neztrácel bych tím čas, dělal bych něco úplně jiného, smysluplného, nejsem takový egoista, abych si myslel, že já jediný mám pravdu.“*

Tato odpověď mě poněkud překvapila, protože pan M. byl jediný, kdo mi na tuto otázku odpověděl jinak než ostatní informátoři, protože dokonce i jeden z nich, který mi tvrdil, že tvoří pouze a jenom pro peníze, by s tím prý nepřestal, i kdyby jeho tvorba neměla žádné ohlasy. Ovšem podle toho, co jsem vypožorovala a o panu M. se dozvěděla, můžu říci, že tvoří stejně vášnivě a neúnavně jako mí ostatní informátoři, nevím tedy, zda by své tvorby zcela zanechal. Vzhledem k jeho úspěšnosti je ostatně vysoce nepravděpodobné, že by ho něco takového mělo potkat.

Další z mých respondentů, pan J. O. žije v malém městečku, nedaleko Kameniček a působí jako úspěšný malíř, ač bez akademického vzdělání. Je tu velmi oblíbený a jeho obrazy

se dobře prodávají, asi také proto, že pan O. jich vytváří velké množství a nejsou tak drahé, jako obrazy některých jiných autorů.

Malovat a kreslit začal také v dětských letech, spolu se svými bratry, rodiče nikdy proti jeho zálibě a později rozhodnutí neprotestovali. Chtěl studovat akademii, ale z kádrových důvodů nebyl přijat, tak se vyučil písmomalířem. Po studiích se chvíli živil jako výtvarník v propagaci, ale po čase se rozhodl vydat na volnou dráhu malíře. A žíví se tím od roku 1997 až dodnes.

K Vysočině má kladný vztah, vyrůstal zde, později sem jeho rodina jezdila chalupařit a tak se rozhodl, že se na Vysočině usadí a koupí zde dům. Podotýká však, že kdyby žil jinde, rozhodně by maloval kdekoliv, ač je v spokojený s tím co mu Českomoravská Vysočina jako námět nabízí.

Na otázku, zda by maloval jenom pro sebe, kdyby se jeho dílo nikomu nelíbilo, odpovídá jako většina mých respondentů kladně: *„Myslím si, že bych rozhodně stejně maloval, to je taková ta vášeň, obrázky by končily v šuplíku jenom pro moje potěšení.“*

Dozvěděla jsem se rovněž, že se pan O. podstatnou část svého života věnoval aktivně a profesionálně sportu, především gymnastice a dosahoval velice dobrých výsledků. Po patnácti letech se ale rozhodl, že se bude věnovat malbě a profesionálního sportu zanechal. Aktivně se sportu věnovat ale nikdy nepřestal.

Poté jsem navštívila paní A. D., která celý svůj život aktivně a úspěšně tvořila. Bydlela sama v malé chaloupce ve vesnici nedaleko Hlinska a její domov byl doslova přeplněný obrazy, které byly úplně všude.

K malování se dostala přes svého otce, který byl malířem a také přes výtvarné umělce, kteří jejich domov velice často navštěvovali. Nejznámějším z nich byl Antonín Slavíček, který učil malovat otce paní D.

Zkoušet malovat a kreslit začala už od malička, protože, jak říká, v tom vyrůstala a viděla to u svého otce i u jiných malířů. Když dokončila základní školu, tak právě začínala druhá světová válka a paní D. zůstala doma a pomáhala svému staršímu bratrovi s kožešnickou prací. Jelikož ale měla mnoho volného času, chodívala s otcem už „vážně“ malovat olejovými barvami a začala se zdokonalovat v kresbě a malbě. Když jí bylo 19 let, vystavovala na své první výstavě s Hlineckými amatérskými umělci. Dokonce jí prý i zmínili v místních novinách. Kromě tvorby se věnovala i mnoha dalším činnostem, ať to byl zpěv,

tělocvik či hraní divadla. O peníze také nouzi neměla, vydělala si práci u bratra a občas prodala i nějaký ten obrázek.

Když skončila válka, začala se paní D. rozmyšlet, kam by měly její kroky směřovat dále. Že by se pokusila studovat nějakou uměleckou školu jí prý ani na mysl nepřišlo. Až jednou navštívil její rodinu známý profesor na Akademii výtvarných umění v Praze, V. V. Štech, který sháněl od jejího otce informace o Slavíčkově. Paní D. na tento den vzpomíná: *„Chtěl znát od tatínka spoustu podrobností ze Slavíčkovy pobytu v Kameničkách a dělal si poznámky takovou malinkou tužičkou. Potom si prohlížel tatkovy obrazy a zastavil se také u obrázku, který jsem namalovala já. Zeptal se, kdo je autorem a když jsem se přiznala, podivil se, proč nestuduji na akademii a studium mi doporučil.“*

Díky této návštěvě se paní D. rozhodla podat přihlášku ke studiu na pražskou akademii, úspěšně složila zkoušky a byla přijata.

Akademii paní D. vystudovala a začala působit jako akademická malířka živící se uměním. Za svůj život namalovala nespočetné množství různých obrazů. Nejčastěji v nich zobrazovala malé děti, lidi při práci, nebo různé kytice a zátiší. Po vzoru svého otce se věnovala i malbě krajiny.

Malovala i ve velice pokročilém věku a to stále stejně intenzivně. Na otázku, proč vlastně maluje, mi odpověděla takto: *„Kdybych nemalovala, co bych dělala? Seděla bych jako ty babky v domově důchodců a blbla bych z toho, to nejde, musím něco dělat. Vždycky si chvíli dělám, dlouho nevydržím, ale vždycky chvíli maluju. Hlavně abych se dobře najedla, dobře vyspala, no a jdu si malovat a je mi dobře, velice dobře.“*

Mluvila také jako většina informátorů o posedlosti o závislosti na své tvorbě, o touze stále malovat a nedokázat bez toho dlouho být.

Tvořila by, i kdyby nebyla úspěšná, dělala by to pouze pro sebe. Prý by si svými obrázky vyzdobila domek a dívala by se na ně a to by jí stačilo.

Rovněž podotýká jako ostatní respondenti, že už se jí tak dobře obrazy neprodávají jako dřív. Ale na to, aby se uživila a aby podarovala své blízké, ať už finančními obnosy nebo přímo obrázky, jí stále síly stačí. Hodně lidí prý projevuje zájem o její díla, ale většina z nich už na koupi obrazu nebo obrazů nemá peníze, nebo se jim zdají příliš drahé.

Paní D. byla velice cílevědomou a pracovitou malířkou, která za svůj život nikdy nepřestala tvořit a ačkoliv bydlela druhou polovinu svého života sama, prožila velice spokojený život právě kvůli své tvůrčí činnosti a radosti z ní. Bohužel krátce po našem

rozhovoru paní D. zemřela.

Mým dalším informátorem vydělávajícím si výtvarnou činností byl pan I. B., žijící nedaleko Pardubic, ovšem vlastník chalupy na Vysočině. Jeho žena také pochází z této oblasti, tudíž jsem považovala za přijatelné a zároveň zajímavé zařadit ho do své skupiny respondentů.

Začal malovat asi po vzoru svého otce, kterého označil jako „nedělního malíře“. Ovšem cesta k jeho profesi podle něho nebyla vůbec jednoduchá. Otce vyloučili z komunistické strany, takže na snahu dostat se na nějakou uměleckou školu mohl pan B. rovnou zapomenout. Hledal proto způsoby, jak se k tomuto oboru alespoň nějakou oklikou dostat. Mezitím získal tři výuční listy a poté se dostal na studium aranžérství a následně na nástavbu pro aranžéry na obor propagační grafik. Co se dělo potom, popisuje takto: *„A pak když jsem to dodělával, tak prdla revoluce a já jsem vzal nějaký věci pod paži a jel jsem za Knížákem, který vedl akademii, a říkal jsem mu: ‚co s tím mám děla?‘ A on řekl: ‚Nic, proboha, nechtěj to studovat, protože to je zbytečný, prostě ty dělej a je to...‘“*

Takže se rozhodl ve studiích nepokračovat a věnovat se naplno tvorbě. Naštěstí měl mezi umělci přátele, kteří mu byli v dobách totality ochotni radit v různých technikách a vždy mu pomohli s nějakým výtvarným problémem, takže se dá říct, že nějakého odborného vzdělání dosáhl. Zastává názor, že je vlastně jedno, jestli někdo má nebo nemá výtvarnou školu: *„Takže jsem nakonec to vzdělání nějak uzavřel, protože to pak už bylo jedno, kdo je vzdělanej a kdo nevdělanej, tam šlo o to, jestli to někdo bude prodávat nebo nebude, a jakou formou to bude prodávat. A v případě, že to vezmou někde do galerie, tak už se pak nikdo nikoho neptá, jestli to studovali nebo nestudovali, pak se s tím buď uживíš nebo neuživíš.“*

Také se divil tomu, kolik u nás existuje v dnešní době uměleckých škol a jaké množství lidí z nich vychází. Podotýká, že se podle něj tolik lidí na poli výtvarného umění rozhodně nemůže uživit. Podle něho je lepší se vzdělat v nějakém jiném oboru, aby měl člověk později při hledání zaměstnání něco v „záloze“. Ale pokud má člověk vystudovanou pouze uměleckou školu, tak pravděpodobně v dnešní době velice těžko hledá uplatnění, možná snad ve školství, ale i tam se nachází velice málo volných míst.

Jako nejdůležitější vlastnost umělce uvádí to, že musí ráno vstát a pustit se do práce a vydržet u toho. Za hlavní hnací sílu nepovažuje talent, ale posedlost. Podle něj musí být umělec posedlý svou tvorbou a musí mít neustále nebo velice často nutkání všeho nechat a

pustit se do díla. Dále by podle něj měl být také schopný vymyslet způsob, jak se dostat do povědomí lidí a jak prodávat svá díla, pokud se rozhodne touto činností žít. A to je podle něho v dnešní době velice těžké, protože si myslí, že si většina lidí si koupí místo obrazu nebo nějakého uměleckého předmětu něco jiného. „*Když potkám normálního člověka a zeptám se ho, kdy si naposledy koupil nějaký obraz, tak on si nikdy žádný obraz nekoupil, on má tři po svých rodičích, protože obrazy se nevyhazují a když si náhodou někdo koupí obraz, tak je to opravdu velká náhoda a když ho chce od tebe, tak to už je normálně na vyvěšení vlajky!*“

Každopádně se panu B. zatím daří svou činností žít, ač je to podle něj i podle jiných stále těžší a těžší.

Uměním se profesionálně začal žít v roce 1993 a prý je to v současné době nejhorší za celou dobu jeho působení. Když si někdo koupí jeho obraz, považuje to za větší uznání, než když mu někdo pouze řekne, že se mu jeho tvorba líbí. Udává, že kdyby se tím nemohl žít, musel by dělat něco jiného a na tvorbu už by mu nezbylo tolik času.

Co se týče přímo jeho tvorby, prý se mu o tom těžko mluví. Snaží se tvořit takovým způsobem, aby jeho obrazy vyjadřovaly jeho myšlenky a pocity. Má několik způsobů vyjadřování, a některé druhy obrazů maluje proto, že se lépe prodávají a jiné zase pro to, že pro něj mají větší hodnotu, i když jsou v podstatě neprodejné. Říká, že se občas stydí za to, že vytváří prodejnější obrazy a nevěnuje se naplno tomu, co ho baví nejvíce. Jako příklad uvádí své přátele, kteří jsou podle něho nejlepší výtvarníci v pardubickém kraji, ale neuhnou ze své cesty i za cenu toho, že jsou prakticky bez finančních prostředků: „...*, ale ta cesta obnáší to, že jsou oblíknutí ze sekáče, nemají ani korunu, na jednom je exekuce, ateliér mu berou, domácí je vyhazuje.. Za ty bych já dejchal. A tak to prostě je.*“

Maloval by určitě, i kdyby o jeho díla nebyl zájem, je to pro něj posedlost a jak on říká „celoživotní program“. Podotýká, že také jednou ročně dělá „dobročinnost“, což znamená, že bez nároku na honorář vytvoří několik děl pro nějakou organizaci nebo pro nějaký festival. Jako přínos toho shledává, že se tak dostane do povědomí více lidí.

Rozhovor s panem B. byl velice zajímavý a dozvěděla jsem se mnoho různých věcí, na které by se mě ani nenapadlo ptát. Pan B. na mě působil jako dost cílevědomý umělec, který ovšem není úplně proti tomu, tvořit něco, co není přesně podle jeho představ.

6.2 Výtvarné umění jako profese - shrnutí

Tato skupina umělců se většinu svého života žíví pouze a výhradně výtvarným uměním. Většina z nich také absolvovala nějaké výtvarně zaměřené školy, a pokud ne, tak získali rady a vzdělání alespoň od svých kolegů-výtvarníků. Mí nejstarší informátoři z této skupiny dosáhli přímo akademického vzdělání a ve svém působení nikdy neměli problém se výtvarným uměním uživit. Nedá se říci, že by to někdo z nich dělal vyloženě pro peníze, svoji tvorbu všichni označili jako něco, čemu se prostě věnovat musí.

Ač jsem vyrostla v umělecky založené rodině, jako asi mnoho lidí si nedovedu představit, že bych se uměleckou nebo přímo výtvarnou činností mohla žívit. Když pomínu to, že se nepovažuji za nijak výtvarně nadanou, připadá mi to jako neuvěřitelně nejisté zaměstnání. Jednak, i podle mých informátorů, je velice těžké se v dnešní době prosadit a proslavit na poli výtvarného umění, jednak je podle mě velice těžké odhadnout, co člověk musí udělat pro to, aby s touto činností finančně nestrádal. Rozhodně je to o tom vytrvat a nepřestávat a tvořit s plným nasazením, ovšem nemělo by to pravděpodobně mít za cíl pouze vydělat co nejvíce peněz. Každý z této skupiny umělců začínal tvořit pouze pro sebe a s cílem zdokonalovat se, a finanční výhody, které z této činnosti plynuly, většina z nich považovala pouze za jakési doplnění. Ovšem v dnešní době, když už se výtvarnou činností všichni žíví, by bylo asi těžké, kdyby o toto finanční zajištění měli přijít.

6.3 Výtvarné umění jako odreagování či záliba

Další část mých respondentů se výtvarnému umění věnuje pouze proto, že je to baví či naplňuje, jejich činnost však nepřináší žádný výdělek, nebo jen velmi malý.

Na pomezí této skupiny je pan J. V., rodák z Hlinska, který skoro celý svůj život působil úspěšně na scéně kresleného humoru, takže tato činnost byla výdělečná, ale odjakživa se věnoval i malbě, ke které má hodně blízko a kterou se zabývá pouze pro své potěšení. Za kreslený humor získal několik mezinárodních ocenění a vystavoval mnohokrát i v zahraničí, ale kreslené anekdoty nejsou pravděpodobně považovány přímo za výtvarné umění, nebo možná za umění na ne tak vážné bázi.

Pan V. mě navštívil u nás doma a rozhovor probíhal ve velice příjemné atmosféře. Nejdřív mi popisoval, proč a jak se vůbec dostal ke kreslenému humoru. Stalo se tak proto, že po střední uměleckoprůmyslové škole hledal uplatnění ve výtvarném oboru a našel ho právě na poli kresleného humoru. Uvádí ale, že mu malba odjakživa dělala větší radost. Ve svých

čtyřiceti letech se usadil doma a vydělával si pouze kreslením do různých časopisů: „*Tak jsem si řekl, že bohatnout moc nepotřebuji, hlavně když bude člověk trošku spokojený a tak jsem zkrátka zůstal doma a ani mi nebylo 40 let a krásně mi vycházelo, že jsem kreslil do různých časopisů. Do Mladého světa, Mladé fronty, Hospodářských novin, Dikobrazu... plus jsem dělal různé ilustrace, ilustroval jsem tři knížky, pak nějaké katalogy, ilustrace kalendářů.. Dostal jsem texty a na ty texty jsem dělal ilustrace. To byla taková fajn práce, protože to trvalo dlouho a docela to člověka bavilo...*“

Kreslil a maloval si od malička, jako většina mých informátorů, na základní škole si ho všiml učitel výtvarné výchovy a doporučil mu, že by se měl zkusit dostat na nějakou uměleckou školu. Rozhodl se vystudovat Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně, kterou úspěšně dokončil. Rodiče prý proti jeho volbě nic neměli, ač nikdo z nich výtvarné sklony neměl. Děti pana V. se rovněž výtvarnému umění nevěnují, ale jeho syn podle něho mohl být skvělým ilustrátorem.

Co se týká malby, pan V. uvádí, že k ní měl vždy blíže. Je prý vážnější a také není podmíněna objednávkou. Uvádí, že v dnešní době už se bude věnovat spíše jí, protože časopis, kam posledních dvacet let přispíval, končí, ale že se na to docela těší, protože už se bude moci zabývat tím, co ho nejvíce baví a to je právě malba.

Jeho malířská tvorba je podmíněna krajinou a přírodou, která ho obklopuje. Svůj vztah k Vysočině spojený s jeho tvorbou popisuje takto: „*Vztah k Vysočině mám, stačí když jde člověk lesem, kolem letitých stromů, tak ta kůra a praskliny a vůbec, když jde člověk po chodníku, tak praskliny na silnici... Tak jsem si to třeba i vyfotografoval. Kompozice stromů – kmenů, které se nějak křížili, nebo praskliny v betonu... A to jsem si transformoval do nějaké podoby obrázku, který by byl nosný a vždycky jsem v tom abstraktnímu pojetí udělal něco konkrétního. Jenom třeba buřinku nebo sítě, ploty... Takové věci mě zajímají. Nebo jsem tam umístil nějakého ptáčka, které já mám hrozně rád. Naše ptáčky, ne exotické...*“

Jeho obrazy jsou drobnějšího formátu a jeho tvorba je spíše abstraktní s reálnými prvky, přesně jak pan V. říká. Rozhodně se dá říct, že vybočuje z krajinářské „tradiční“ školy. Prý by rozhodně maloval, i kdyby neměl žádné uplatnění. Jak říká: „*Asi bych maloval i pro vlastní pocit. Protože čas a život je docela krátký a kdybych ho měl promarnit, tak bych nebyl spokojený. Určitě bych to dělal, protože si myslím, že po každém člověku by mělo něco zůstat. A myslím si, že tenhle čas teď přichází, protože jsem už v letech, kdy je člověk línej a všechno mu jde pomaleji, tak si myslím, že tenhle čas nastává, teď začnu malovat pro sebe a*

docela se na to těším.“

Pana V. považují za umělce, který se věnuje a věnoval naplno své tvorbě, i když ho některé směry naplňovaly více a jiné méně. Vtipy kreslil hlavně z finančních důvodů, aby se mohl věnovat tomu, co ho opravdu baví; malbě, někdo jiný by se třeba mohl věnovat jenom tomu, z čeho mu plynou finanční odměny, ale je vidět, že pan V. nedá na to, co má opravdu rád, dopustit.

Dalším z informátorů, kteří se svojí tvorbou neživí, byla paní J.R., výtvarnice z Hlinska, která se věnuje především kresbě. Obrazy neprodává asi také proto, že jich nenakreslila velké množství, ale měla již několik samostatných výstav, některé se svým synem, který studuje uměleckou školu.

Její sklony ke kreslení a malování se začaly projevovat v dětství a ovlivnilo je i prostředí, ve kterém vyrůstala a kde stěny pokrývalo mnoho obrazů od jejího pradědečka, který byl malířem, ale i od jiných autorů. Její sestra prý malovala také.

Paní R. dosud lituje toho, že se neodvážila studovat žádnou umělecky zaměřenou školu: *„Já jsem se po základní škole na výtvarnou školu hlásila také, ale vzhledem k tomu, že jsem neměla úplně ideální známky z matematiky, tak jsem dostala strach a nedostavila jsem se ke zkouškám a myslím si, že mě to dodnes mrzí. Je to hrozná škoda, to jsou takové dluhy, co se těžko dohání.“*

Ovšem nedá se říct, že by neměla žádné odborné vedení, navštěvovala a navštěvuje několik kurzů kreslení a malování, kde se učila a učí různé techniky malby a kresby.

V jejím snažení jí nikdo nepodporoval tak, že by jí k tomu přímo vedl, ale podle slov paní R. jí nejvíce pomohla matka, která jí hlídala děti a díky tomu měla paní R. více času na svoji tvorbu.

Důvody, proč se vlastně věnuje výtvarné činnosti, shrnuje takto: *„Před třemi lety, to už byla taková ta touha... Je to tak, že každý člověk má v sobě asi nějakou touhu, nějaký dar. A myslím si, že je hodně lidí, kterým se tahle věc nějakým způsobem vymkne z rukou a ty své sny a touhy nikdy neuskuteční, nebo nedělají to, co by dělat měli.. Myslím si, že to nejsilnější se ve mně ozvalo, když trošku povyroستly ty děti, tak už jsem začala přemýšlet, co bych jednou chtěla dělat a to kreslení je něco, co mi je vlastní a mám to ráda...“*

Paní R. má pozitivní vztah ke krajině a přírodě Českomoravské vysočiny a ve svých dílech nejčastěji zobrazuje právě motivy z přírody, či různé staré budovy, jako jsou kostely či

chalupy. „*Ráda kreslím ty kostely a na místech, kde je klid a ticho. Nemusím tam mít figury, důležitá je pro mě příroda, ráda kreslím staré chalupy, připomínají mi mé dětství. Takže příroda, staré chalupy, kostely, kříže, a místa, kde si člověk může sednout a odpočinout. Já se tím odreaguju, i když je unavující dělat detailní kresbu, ale pro mě je to relax.*“

Dá se říct, že kreslení je pro ní relaxací a odpočinkem, i když samozřejmě je potřeba k této činnosti vynakládat hodně duševní aktivity.

Uměním se neživí a živit by se ani nechtěla. Když je o nějaký její obrázek zájem, tak ho zájemci raději nechá okopírovat. „*Ani jsem o tom nepřemýšlela, asi by mě odrazovalo živit se kreslením. Kdybych na tom byla tak špatně finančně, tak bych se do toho asi musela pustit, ale teď když nemám důvod, tak mě to vážně neláká. Není to nic špatného, když si tím někdo vydělává peníze, ale já ke každé mé kresbě mám vztah, je v tom nějaká nálada nebo atmosféra a hrozně těžko se to předává dál, takže to je víc potěšení pro mě než pro druhé.*“

Je zvláštní, když někdo nechce prodávat své obrazy. Myslím, že hodně lidí má naopak radost, když si právě jejich dílo někdo vybere a koupí, ale je to zřejmě proto, že paní R. nevytvořila tolik obrazů, aby se jich chtěla vzdát.

Logicky by malovala, i kdyby o její obrazy nebyl zájem a i kdyby se nikomu nelíbily, dělá to, jak už řekla, hlavně pro sebe.

Paní R. bych popsala jako obyčejnou ženu, matku pěti dětí, manželku, která má ovšem obrovskou touhu a nutkání pořád něco dělat. Ač musí ve svém domově stíhat mnoho činností a práce, pokaždé si udělala čas, aby se mohla věnovat ať výtvarnému nebo lidovému umění a jiným aktivitám. Myslím si, že je velice důležité, aby si lidé dokázali najít činnosti, které je určitým způsobem naplňují, i když se jim nemohou věnovat na sto procent.

Dalším mým informátorem byl pan F. V., který se věnoval malbě skoro celý svůj život a učil se od známého malíře Wagnera, který na Vysočině žil a tvořil. V dnešní době bydlí pan V. v domě pro seniory, kde má ovšem svůj vlastní byt a bydlí tam se svou ženou.

Malovat začal také jako dítě a jeho pokusy ukázala jeho matka právě Wagnerovi, který se rozhodl, že mu bude s jeho snahou pomáhat a učit ho. Před tím ho ovšem podporovali jeho příbuzní a učitel na obecné škole. Takto vzpomíná na svůj vztah s Wagnerem: „*My jsme spolu chodili po Hlinsku a okolí a malovali. Několik let mě vedl, ale vždycky jenom o prázdninách. Tohle jsem maloval (ukazuje na obraz krajiny), je tam patrný jeho vliv, asi mi do toho i sáhnul, tamhle ten obraz (ukazuje na jiný) je namalovaný na prostěradle! To mě také naučil,*

dělat si plátna a tak. A učil mě barvy a jak se kombinují. “

Chtěl jít na Akademii výtvarných umění, ale kvůli nějakým problémům mu to nebylo umožněno, ale jak říká, přesto není amatérským malířem, protože měl odborné vedení právě od Wagnera. *„Od 12 let do jeho smrti mě učil, to bylo po škole, bral jsem tam i profesory. Chodili tam i mladý lidi z akademie. A jak jsem s ním maloval, nebo jsem třeba i dokončoval věci které rozmaloval po jeho smrti, on si to přál. Pro mě to byla čest. Po jeho smrti jsem maloval tvrdě dál.“*

Souhlasím s panem V., že pravděpodobně není důležité, zda někdo navštěvoval výtvarnou školu či ne, a možná ani není důležité, jestli bude někdo zkušený někoho jiného učit, protože když bude mít někdo talent, tak se pravděpodobně projeví i bez odborného vedení. Souhlasím, že pod vedením pana Wagnera se dostalo panu V. asi podobného vzdělání jako na výtvarné škole. Myslím si ale, že v prostředí více učitelů na akademii nebo na jiné škole se vyučuje méně vyhraněněji, než když někoho učí jenom jeden umělec. To pak může vést k tomu, že žák bude tvořit podobně jako učitel a možná si nenalezne svoje jedinečné vyjádření. Na tom samozřejmě nevidím nic špatného, existují různé techniky a styly, na které by bylo škoda zapomenout a nepokračovat v nich, ovšem na druhou stranu je zase potěšující, když někdo přijde s něčím novým.

Dále mi pan V. sdělil, že stále musí něco dělat a nevydrží pouze sedět a ničemu se nevěnovat. Ukazoval mi například obrovskou sbírku pohledů ze všech koutů světa, na kterou je velice hrdý. Svoje malířství a svoji povahu komentuje takto: *„Když se člověk zažere do něčeho, když si to připraví, rozjede se, tak zapomene na svět. Si vzpomeňte, jak vypadali malíři... zarostlý, každý říkal, co je to za divochy a oni zapomněli na svět. Já když něco chci tak nepovolím, dokud to neudělám. Potěší to třeba, když vám to někdo pochválí. Člověka to potěší, že se to povedlo.“*

Prodávat své obrazy nikdy nechtěl, pouze některé daroval, tvrdí, že maloval kvůli tomu, aby se učil a ne pro výdělek, práci měl vždy jinou, také spojenou s uměním, působil totiž jako hudebník.

V současné době nemaluje, protože k tomu nemá vhodné podmínky. Ale se synem, který je také výtvarníkem a navíc učitelem výtvarné výchovy při lidové škole umění, už připravují ateliér právě ve škole, kde jeho syn učí, a kde spolu budou tvořit. Pan V. už se prý na to velice těší.

Pan V. je typem umělce, který má největší radost z toho, že se mu něco povede, ale

nezáleží mu už tolik na tom, co si o něm myslí ostatní.

S dalším výtvarníkem, panem J. V., který je synem mého předchozího respondenta, jsem se setkala v ateliéru základní umělecké školy v Hlinsku. Malovat a kreslit začal také v raném věku a podpořilo ho v tom i prostředí, ve kterém vyrůstal, protože podle jeho slov byl jejich dům přeplněný obrazy právě od Wagnera a jeho žáka, pana V. staršího. Neví, jestli ho k tomu přímo někdo vedl, ale spíš se k tomu dostal automaticky právě kvůli prostředí a atmosféře v místě, kde vyrůstal.

Po základní škole se vydal na střední uměleckou školu: *„Asi jako spousta dalších jsem věděl už na základce, že nějaký talent mám, ale to je ta půlka cesty. Půlka je talent a druhá půlka je se tomu věnovat a rozvíjet to, a když to člověk rozvíjí, tak se ten talent může rozvinout ještě v něco dalšího. No a u mě bylo jasné, že když mi skončila základka, tak by bylo fajn, kdyby moje cesta vedla přes výtvarničinu, protože jsem k tomu měl osobně příjemný vztah. A tam byl zajímavý oslí můstek, protože moje sestra studovala v Železném Brodě na sklářské škole, ona studovala technologickou větev, ale já jsem byl přijat na uměleckou větev. Takže já jsem umělecký sklář.“*

Po střední škole chtěl studovat vysokou školu a naskytla se mu možnost jít na vysokou školu pedagogickou. Bylo to jednooborové studium zaměřené pouze na výtvarnou výchovu pro střední školy nebo pro základní umělecké školy. Říká, že střední škola ho motivovala víc než vysoká pedagogická, protože podle jeho slov byla ta střední plná tvůrčí činnosti a kreativity.

Rozhodně je ale vděčný za svou profesi učitele, i když to není to, co měl původně v úmyslu dělat.

Co se týče jeho tvorby, tak v dnešní době se již sklářství nevěnuje, hlavně kreslí či tvoří drobné grafiky. Od mala byl obklopen obrazy impresionistických krajin, což ho prý oslovilo, ale ke krajině nikdy neinklinoval. *„Tíhnu k lidské postavě, výrazu obličeje, emocím, kontrastu, zachycení atmosféry skrz tu postavu. Já jsem šel vždycky proti tady tomu proudu, a u mě je to teď soubor malých kreseb, grafik. Krajiny v žádném případě, nejen že mě to neláká, ale já jsem zjistil, že se zdaleka nemůžu rovnat tomu, co jsem vždycky viděl na těch stěnách, tak jsem si šel vlastní cestou.“*

To je od něj velice skromné a příjemné prohlášení, protože mohu říci, že se tu vyskytuje mnoho lidí, kteří se snaží o napodobování krajinářské malby ve stylu slavných

malířů Vysočiny a jsou schopni vyprodukovat nezměrné množství obrazů. Ovšem obrazů takových, které kvalitou zdaleka nedosahují obrazů, které vytvořil někdo, kdo to opravdu dokáže a nedostane se na cestu nevkusu a kýče. Neříkám to z vlastního přesvědčení, protože jsem slíbila, že se pokusím žádná díla nehodnotit, ale mnoho umělců, sběratelů či lidí, zabývajících se uměním tento názor zastávají.

Vysočina ho prý oslovuje, upozorňuje mě na vztah lidí zde žijících k Slavíčkově odkazu, ale snaží se směřovat svou tvorbu jinam. *„Už od malička se nám ten Slavíček zaryl pod kůži, ať už to někdo uznává a jde po proudu, nebo proti tomu schválně revoltuje.“*

Pana V. jsem se zeptala, co si myslí o vztahu dnešních lidí k umění a jestli je podle něho těžké se výtvarným uměním v dnešní době živit. Vyjádřil názor, že aby byl člověk v dnešní době úspěšný na poli výtvarného umění, musí buď mít již „jméno“ nebo musí být činný a nepřestávat ve svém snažení a čekat na svou příležitost. Budoucnost vidí spíše v profesích, které jsou nějak spjaté s uměním, ale souvisí i s nějakou jinou činností. Jako příklad uvádí restaurátorství, design nebo reklamní tvorbu. O současném vztahu lidí k výtvarnému umění říká, že asi každá rodina na Vysočině má doma nějakou tu krajinku, a v některých domácnostech je takovýchto obrazů velké množství. Nedovede si prý představit, že by si běžná vrstva lidí pověsila na zeď kromě zátiší něco jiného než krajinku. Ovšem bojí se, že lidé si kupují obrazy čím dál tím méně. Vyprávěl mi: *„Já jsem byl jednou tady v galerii a ten člověk byl úplně překvapený, že tam někdo přišel, a až se slzami v očích mi vyprávěl, že tam nikdo nechodí. Říkal, jak tam nabízí toho Macouna nevím za kolik, nízká částka, bylo to vystavené za výlohou a lidi jen tak prošli a ani se nekoukli...“*

Sám prý doma stěny přeplněné obrazy rozhodně nemá, na stěnách mu visí pár obrázků od jeho otce, ke kterým má citový vztah.

Rozhovor s panem V. byl stručný a rychlý, ovšem velice přínosný pro moji práci, protože pan V. patří k lidem, kteří se snaží jít svojí cestou a nepokračovat v tradičních způsobech výtvarnictví. Jeho nynější tvorba není nějak zvlášť obsáhlá, věnuje se hlavně výuce mladých umělců, ke které se ještě v průběhu mé práce dostanu.

Mým dalším informátorem, kterého jsem zařadila do této kategorie, byl pan L.V. - umělecký fotograf. Ač tímto zaměřením poněkud vybočuje z mého výběru respondentů, rozhodla jsem se ho mezi ně zařadit hlavně proto, že fotografuje hlavně krajinu Českomoravské vysočiny a na mnoha jeho fotografiích se objevují podobné nebo stejné

motivy jako na obrazech umělců zde tvořících.

K fotografování se dostal ve školním věku, kdy na konci války vyměnil s kamarádem fotoaparát za revolver, které chlapci našli po prchajících Němcích. Negativy si vyvolával sám, ač se mu to zpočátku nedařilo. Dokonce si postavil na půdě ze starých beden temnou komoru.

Vyrůstal v rodině drobných živnostníků a jeho otec ho podporoval v jeho snažení, dokonce mu koupil fotografickou výbavu.

Fotografovat nepřestával ani při studiích na gymnáziu a následně na vysoké škole. Při brigádách si našetřil na první kvalitní přístroj a později, když začal fotografovat vážněji, si pořídil profesionální zrcadlovku. V 60. letech začal navštěvovat fotografický klub v Hlinsku, který funguje dodnes. Když uspěl v několika fotografických soutěžích, začal se zajímat o výtvarnou fotografii a v 70. letech se přihlásil ke studiu fotografie na Krajské lidové konzervatoři v Hradci Králové. Ač 70. léta patřila k nejhorším z období komunismu, studium na této škole nabízelo velice uvolněné poměry. O svém studiu v normalizačním období říká: *„Nic takového na fotografické konzervatoři neexistovalo. Pan profesor i my posluchači jsme vytvořili tým pracovitých nadšenců pro výtvarnou fotografii bez veškerých ideologických nátěrů a pouček.“*

Po studiích začal publikovat fotografie v novinách a našetřil si na další vybavení. Absolvoval ještě dvouletý kurs pro lektory a porotce fotografie a po jeho absolvování společně s havlíčkobrodským kulturním střediskem založil okresní školu fotografie, kterou vedl dva roky a přitom nadále publikoval v tisku a posílal snímky do soutěží, v kterých se mu dařilo.

Ve své činnosti se soustředí na různá a rozmanitá témata. Zpočátku to byly hlavně emotivní fotografie, především dětí. Z fotografií dětí, studentů a jejich učitelů připravil úspěšnou výstavu „Pohledy od katedry“, se kterou navštívil i Finsko.

V dnešní době se soustředí hlavně na fotografii krajiny: *„Nejradši fotím krajinu, protože ta mně neuteče. Já jí začal fotit až v pokročilejším věku, v mládí jsem fotil hodně dynamické události, které kolem mě profrčely, a naučil jsem se vybírat ty emotivní záběry. No a tu krajinu jsem fotil taky, ale černobílá krajina mě nikdy tolik neuspokojila, jako jsem se těšil, až budu moci začít fotit na barvu.“*

Více než 30 let fotografoval staročeský masopust, který se na Vysočině zachoval ve své původní podobě. Ale už v tom prý pokračovat nebude, protože dle jeho slov to dnes již

fotí každý a množství fotografujících lidí kazí dojem: „Přestal jsem to fotit, protože to fotí každý, kolem masopustního průvodu lítá víc fotografů než je masopustních masek, takže udělat tam nějaký pěkný záběr, kterej by zachytil tu atmosféru, už je velice těžké.“

Fotí prý proto, že je to pro něho posedlost, skoro každý den si musí něco vyfotografovat a fotí snad na každém místě, kde se ocitne. Nejraději však fotí krajinu právě na Vysočině, ať už u toho stojí na zemi, nebo se na ní dívá shora z letadla, ze kterého pořídil množství leteckých snímků.

V mládí prý uvažoval nad tím, žít se jako profesionální fotograf-reportér, ale za totalitního režimu mu chyběly požadované kádrové předpoklady. Dnes občas poskytuje fotografie do různých regionálních deníků, ale ty bohužel neposkytují honoráře. Jeho fotografie jsou prodejné, ale prodávají se prý neuvěřitelně těžko. Je to podle něho i tím, že dnes vlastní fotoaparát v podstatě každý člověk, a pro fotografa na zakázku už není práce. Fotografování je proto pro něj hlavně záliba a vášeň.

6.4 Výtvarné umění jako odreagování či záliba – shrnutí

Tato druhá skupina respondentů má s tou předchozí mnoho společných vlastností. Většina umělců z obou skupin začala tvořit v důsledku výchovy nebo prostředí a rovněž většina se začala o výtvarné umění zajímat už od dětství, i když v různé míře. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že první skupina se výtvarnou činností profesionálně živí, ale druhá ne. Nejde snad ani o to, že by tato skupina byla ve své činnosti nějak horší než první, ale především o dosažené vzdělání, i když ani to ve všech případech neplatí. Tito lidé buď vystudovali nějakou školu spojenou s výtvarným uměním nebo ne, každopádně se po studiích vydali jiným směrem a našli si jiné zaměstnání, než by byla volná tvorba a se svým rozhodnutím byli a jsou většinou spokojeni a svoji práci mají rádi. V mnoha případech bylo však jejich zaměstnání s výtvarným uměním propojené, jako třeba v případě pana kreslíře anekdot J. V. nebo učitele výtvarné výchovy, pana J. V. a jiní se zase výtvarnými činnostmi zabývali ve svém volném čase, jako paní J. R. různým rukodělným dílnám a výtvarným kroužkům. Fotograf pan L. V. zase pro změnu mnohokrát své fotografie vystavoval či je poskytoval různým novinám či fotil do kalendářů. Nikdo se ovšem výtvarné činnosti nerozhodl věnovat až na takové bázi, že by byli ochotni se na ní spolehnout v otázkách finančního zajištění. Rozhodně si nemyslím, že by tito umělci měli být považováni za méně hodnotné, protože mohu potvrdit, že se své tvorbě věnují se stejnou vervou a posedlostí, jako

mí ostatní informátoři.

6.5 Výtvarná činnost jako řemeslo

Poslední velice specifickou skupinou výtvarníků bych charakterizovala jako takovou, do které patří lidé, kteří nemají žádné iluze o své výtvarné činnosti, či o tom, že by jejich práce byla nějak povznášející a vykonávají ji vysloveně na objednávku.

Takovým člověkem byl respondent, kterého jsem navštívila v místě, kde pracuje, pan P. P. z vesnice nedaleko Hlinska. Pan P. sám sebe nepovažuje za umělce. Tvrdí, že je mistr kýčářů a že vytvoří cokoli, o co ho kdo požádá. Nelze ovšem popřít, že tento člověk má obrovské nadání i když se považuje spíše za řemeslníka. Jeho hlavní vášní jsou motorky a auta, které sám opravuje a pak zdobí metodou paintbrush, hlavně na zakázku, ale i pro radost.

K malování se dostal v dětském věku, popisuje to takto: *„Jak se k tomu může někdo dostat? Jak se k tomu asi dostaneš? Že mě doma koupili pastelky? Hahaha. To přijde samo asi vid’? Já hlavně, když jsem byl malej, tak jsem si maloval hrady a zámky, jako hromady, já je objížděl a mám objetejch 286 hradů a zámků na kole. Ale já jsem vždycky fandil motorkám, auťákům, jezdil jsem na závody...“*

Auta začal malovat proto, že u nás podle něj za komunismu nic podobného nebylo a on podobné obrázky zahlédl v cizích časopisech a zalíbily se mu. Nikdo ho k tomu nevedl, začal s tím úplně sám. Měl možnost se učit u profesionální výtvarnice, musel ale jít na vojnu a po návratu se oženil a usadil a o žádné výtvarné vzdělání se již nepokusil.

Živit se výtvarnou činností začal až v devadesátých letech, po pádu komunismu, když mu doba umožnila tvořit soukromě. Říká o sobě, že je doopravdy schopný a ochotný vytvořit cokoli, co si kdo přeje. Ukazoval mi například obrázek jakési kočky pod slunečníkem, která měla za sebou pozadí z obrazu od Goyi „Nahá Mája“. Nedělá si o sobě žádné iluze, svou tvorbu bere jako něco, čím se živí, ať je to cokoli. Říká o sobě: *„Já jsem král kýčářů, udělám každému co chce, mě je to úplně jedno. Na malování pro sebe nemám čas, maximálně si namaluju nějakou motorku nebo tak něco.“*

Jeho tvorba nezná snad žádných mezí, pohybuje se od výzdoby různých barů, omítek domů, přes rychlé portrétování až k malování na holé tělo.

Řekl mi, že žádné jiné malíře moc neuznává, doma má pouze několik svých obrázků aut. Krajiny prý vysloveně nenávidí, dodává, že v životě viděl jenom pár krajin, před kterými

by podle svých slov „stál s otevřenou pusou.“ Ovšem když si nějaký jeho zákazník přeje krajinku, tak mu jí beze všeho okopíruje či vytvoří.

Kdyby si jeho obrazy nikdo nekupoval, dělal by prý něco jiného, uvádí, že před dobou, než se začal takto živit, pracoval v kravíně, přičemž si tvořil pro sebe i pro jiné. Rozhodně by se ale této činnosti věnoval ve svém volném čase, i kdyby to netvořilo jeho hlavní příjem.

Pan P. byl poněkud odlišný od mých ostatních informátorů a působil velice svérázným dojmem. Nepovažuje se za malíře, spíše za člověka, co dokáže vytvořit skoro cokoli, a není mu nic proti srsti. Dokonce se divil, že jsem s ním chtěla dělat rozhovor a hned mě upozornil, že on rozhodně umělec není. Ovšem co se jeho umu týče, je obdivuhodné, co se všechno sám dokázal naučit.

6.6 Výtvarná činnost jako řemeslo - shrnutí

Domnívám se, že takto založených výtvarníků existuje více, ovšem s žádným dalším takovým jsem se nesešla, ale předpokládám, že jich můžeme potkat celé zástupy na Karlově mostě, kde portréty během pár minut osoby, které si za to zaplatí. Pan P. také dělá portréty tohoto druhu, které asi žádný znalec umění nepovažuje za umělecké dílo, jeho tvorba je však velice různorodá a ač jsou všechna jeho díla na zakázku, myslím si, že se mezi jeho výtvořiny najdou velice kvalitní věci. Otázkou zůstává, zda když je někdo ochotný vytvořit pro kohokoliv cokoli, jestli se tato činnost dá stále označovat pojmem „umělecká“, či zda je to pouze živnost, podobná například malování pokojů. Pojem řemeslo se k této činnosti asi vztahuje nejlépe. Když si kupříkladu zákazník objedná vyřezávanou židli u řezbáře, tak ten mu ji také vytvoří přesně podle jeho instrukcí, ať se to bude slučovat s jeho představou nebo ne. Když je něco dělané na zakázku, asi by člověk, který to provádí, neměl být označován za umělce, protože výtvarné umění je většinou chápáno jako činnost, která je provozována svobodně a podle svého vlastního přesvědčení. Je ovšem pravdou že se tyto dva póly tvorby mnohdy střetávají a že i lidé, kteří jsou považováni za výtvarné umělce mnohdy tvoří díla na zakázku nebo tvoří i to, co by za jiných například finančních okolností netvořili.

7. Výtvarné umění a zájem o ně

V předchozí kapitole jsem se věnovala pouze informacím, které mi o sobě řekli mí informátoři – výtvarníci. Jsou to informace pro moji práci nejdůležitější, protože se v ní věnuji hlavně těmto lidem, tedy lidem, kteří se zabývají výtvarným uměním v podobě své tvorby. Ovšem pro dokreslení celkového dojmu z fenoménu malířství a výtvarnictví považuji za vhodné do oboru svého zkoumání zařadit ještě jiné informace, než pouze informace o výtvarné činnosti jedinců. Jelikož by bylo až moc složité a obsáhlé rozdávat dotazníky či se ptát různých lidí na jejich vztah k umění, zvolila jsem jiné způsoby. Jedním z nich byl rozhovor s provozovatelem galerie v Hlinsku, dále s učitelem na výtvarné výchovy na základní umělecké škole a nakonec rozhovory se dvěma sběrateli umění.

7.1 Sběratelství

Podle mého mínění existují dvě základní skupiny lidí zabývajících se uměním z hlediska pouhého diváka či konzumenta. Do první patří asi většina současných lidí, zařazují mezi ně i sebe a většinu nebo spíš všechny lidi, které znám. Asi většina z nás má ráda nějaké druhy umění, ať si přečteme knížku, zajdeme na výstavu, do divadla nebo na koncert. Pak je tu ovšem skupina lidí, kteří jsou ochotni utratit nemalé částky peněz, aby se různými produkty umělců mohli obklopovat. Když to převedu pouze na výtvarné umění, jsou to lidé, kteří se věnují nákupu obrazů či jiných uměleckých předmětů a to ne za účelem pozdějšího prodeje, ale pouze proto, aby je shromážďovali a vlastnili. Tento druhý popis splňují sběratelé výtvarného umění, které jsem si vybrala jako respondenty do své bakalářské práce.

S prvním ze svých respondentů – sběratelů, panem F. E., jsem se setkala v bývalé galerii v Hlinsku, kde nyní vystavuje obrazy ze své sbírky. Sbírá především obrazy, které namalovali malíři žijící nebo působící na Vysočině a zaměřuje se hlavně na krajiny i když i jiných námětů je v jeho sbírce dost. Sbírat výtvarné umění začal sám od sebe, v prostředí, kde by se lidé obklopovali obrazy, nevyrůstal. Prý ho oslovila díla od dvou známých malířů, kteří dříve působili v místě jeho bydliště. A když později bydlel ve svém prvním samostatném bytě, rozhodl se vyzdobit ho obrazy, a tak začal s jejich sbíráním. První z nich získal od svých přátel – umělců, kteří mu je darovali, ale později začal s jejich nákupem. Na nákup obrazů měl vždy prostředky, ale třeba na úkor jiných aktivit. Na otázku, kde získává finance k nákupu, odpověděl s nadsázkou takto: „*Z našich velkejch důchodů. My důchodci nevíme co*

s penězi, tak to dávám do obrazů. I dřív jsem místo dovolené si radši koupil obraz, každé léto jsem si koupil radši obraz.“

Díla nakupuje většinou prostřednictvím aukčních katalogů nebo přímo od malířů či galeristů. Obrazy ze své sbírky prodává jen velice zřídka, většinou proto, aby uvolnil místo pro nové kousky, nebo když má někdo o jeho obraz opravdu velký zájem.

Rovněž chce své obrazy vystavovat, proto právě využil prostoru po bývalé galerii, chce, aby se na ně návštěvníci dívali a aby z jeho činnosti měl potěšení i někdo jiný než on sám

Co bude dále s jeho sbírkou neví, prý by byl rád, kdyby v tom pokračovala jeho dcera, ta prý však nejeví zájem.

Na otázku, co mu sběratelství přináší, odpovídá: *„Radost, hlavně vnitřní radost, vyrovnanost, já na to vydržím koukat celé dny.“*

Vztah lidí k umění v dnešní době nevidí moc pozitivně, prý si myslí, že si lidé raději budou pořizovat jiné věci, než výtvarné umění. Dříve si podle něj koupil obrázek i chudý člověk, protože si na něj ušetřil, ale v dnešní době už o to podle něj není moc velký zájem.

Druhý můj informátor, pan P. S. začal sbírat obrazy ve svých 22 letech. První získával od svých přátel – malířů, kterých měl opravdu mnoho. Dražší obrazy začal nakupovat až po revoluci, kdy začal podnikat a to hlavně na aukcích a v galeriích.

Jeho rodina měla k umění kladný vztah, jeho dědeček byl amatérským malířem a otec se o výtvarné umění zajímal. Podotýká, že výchova je podle něj důležitý aspekt pro budoucí vztah k umění. Nestudoval žádnou školu spojenou s uměním, ale sám se prý vzdělával četbou odborných knih.

Ve svém sběratelství se zaměřuje především na krajinomalbu, a to hlavně na malíře Vysočiny. Takzvané moderní umění mu prý nic neříká: *„Já chápu, že umělci musí jít dopředu, ale když vidím příšernou mazaninu, která nemá žádnéj smysl, nebo věci které jsou na hranici pornografie, tak se ptám, jestli to skutečně je ještě umění. A tak si myslím, že přece jenom ta krajinomalba no... je to v té přírodě.“* Dodává, že je to pouze jeho subjektivní názor a to nemusí znamenat, že je správný.

Nedělá rozdíl mezi amatérskými a profesionálními malíři, jenom podotýká, že amatér se většinou hůře prosazuje. On si prý koupí obraz, který se mu líbí, nehledě na to, kdo ho vytvořil.

Své obrazy někdy půjčuje k různým výstavám a některé i prodá, nebo vymění, ale to velice zřídka.

Byl by rád, kdyby v jeho činnosti někdo z jeho rodiny pokračoval, ale nehodlá prý k tomu nikoho nutit. Říká, že je mu to víceméně jedno.

Sbírá prý z toho důvodu, že mu to přináší radost a potěšení, rozhodně to nedělá kvůli penězům, kdyby to tak bylo, tak by to bylo špatně. *„V obrazech jsou i celkem dobře uložené peníze, i když sběratel to takhle nepočítá, sbíráte proto, že vás to těší a má to jedno výhodu třeba oproti známkám, že známky z alba nevyndám, jak je rok dlouhý, kdežto na obraz můžu koukat denně. Sednu si a koukám tady na Kapličku ve Svobodných Hamrech“*

Poslední moje otázka směřovala na vztah dnešních lidí k umění. Jako většina informátorů, ať malířů nebo ostatních, podotkl, že by to mohlo být lepší. Ale zároveň říká, že ani v dřívějších dobách nepotkal o mnoho více lidí, kteří by byli ochotni si pořídit nějaký umělecký předmět. *„Nebyl internet, televize, byly kina, divadlo, dneska do kina nikdo nejde, do divadla málokdy. A když máte špatný rodinný zázemí, jsou rodiče, kteří musejí tvrdě pracovat, aby se uživil manuální prací, tak tam není příležitost pro toho syna nebo dcerku, aby se nějak do toho zapojili. Já si vzpomínám, když jsem ještě chodil do práce, tak jsem byl jedinej, kdo se zajímal o obrazy.“*

Rozhodně se nedá říct, že by pan S. nějak zanedbával svoji rodinu či sám sebe, ovšem rozhodně je třeba obětovat hodně, aby se člověk mohl věnovat naplno takovéto nákladné činnosti, ale bylo na něm vidět, jakou radost mu to přináší.

S panem S. jsem se setkala v jeho domě, který je opravdu přeplněn obrazy. V každé místnosti jsou stěny pokryté jeho úlovky. Rovněž mi je všechny byl ochoten ukázat, a po svém soukromém výstavišti mě i s komentářem provedl.

7.2 Nová generace umělců

Jako jednu z doplňujících složek mého tématu se mi naskytl rozhovor s učitelem výtvarné výchovy na Základní umělecké školy v Hlinsku, panem J. V., který je již zahrnut ve skupině mých informátorů-umělců.

Výuka v Hlinsku probíhá ve dvou fázích. Menší děti chodí to tzv. chaloupky, která se nachází ve skanzenu Betlém, který je součástí města. Starší pak navštěvují budovu základní umělecké školy, kde mají k dispozici prostorný ateliér a kde je vyučuje právě pan V. *„Ten Betlém má nějakou atmosféru, ty děti tam přijdou a mají kolem sebe tu roubenku, je tam*

hrozně stísněný prostor, ale je to tam prostě nádherný. A děcka tam dostanou tu motivaci. A pak když se z nich stávají větší klacci a slečny, tak jdou potom sem.“

Pan V. mi sdělil, že si rozhodně nemůže stěžovat na nedostatek zájmu dětí nebo na nedostatek talentu, protože se u něho v hodinách prý pokaždé objeví někdo výjimečný, kdo pak své kroky směřuje na střední a vysoké umělecké školy. Myslí si, že Hlinsko a okolí si už i vybudovalo v ostatních městech status místa, kde se rodí nové talenty.

Dále mi popisuje, jak vlastně probíhá jeho výuka. Snaží se nikoho nekritizovat a pokouší se pomoci každému žáku objevit v sobě nadání pro nějakou výtvarnou činnost. S tím souvisí náplň jeho hodin, samozřejmě je důležité, aby se jeho žáci naučili tradiční základy výtvarné činnosti, ale zároveň pan V. klade důraz na volnost a kreativitu. Uvádí to na příkladu: *„Ted' děláme židle, takže já jim dám třeba jednu židli vyřazenou, kterou můžou rozřezat, rozškrábat, zbrousit, spálit, a já jim jenom dám nějaké zastřešující téma, co to má vyjádřit. A mě se strašně vyplácí neodsoudit žádný jejich nápad, ale prostě říct: ‚tohle by šlo, kdybych to dělal já, tak bych to třeba udělal trošku jinak, pokud to ale chceš nechat, nech to, ale doporučím ti, abys dokončil tohle a tohle.‘ A já vidím, že často úplně rozkvítají. Když sem přijdou, tak jsou takový zakřiknutý, v koutku a tichý a čím dýl sem chodí, tím jsou odvážnější a kreativnější... a vyplácí se mi to...“*

Výsledkem je to, že děti či žáci pak chodí na hodiny rádi a myslím si, že je to i motivuje k tomu, aby dělali i něco jiného, než je možná stereotyp jejich vrstevníků; hraní počítačových her či trávení většiny času na sociálních sítích.

Pan V. má dobrý pocit ze své práce, ale rozhodně prý nemá rád, když někdo začne ve spojitosti s jeho prací mluvit o poslání či pozvedávání úrovně. Prý se zkrátka snaží to, co dělá, nedělat špatně a hlavně svoje žáky nijak neshazovat a neomezovat. Podle něj se ve výtvarném umění může uplatnit kdokoliv, jen musí sám nebo s pomocí najít svoji správnou cestu.

7.3 Výtvarné umění jako zboží

Jako poslední stránku svého výzkumu jsem zvolila sondu do zájmu laiků o výtvarné umění. Tím mám na mysli osoby, jako jsem například já nebo moji známí, jednoduše lidé, kteří sami umění neprodukují ani se o něj nezajímají na nějaké profesionální úrovni.

K tomuto tématu mi nejvíce přispěl rozhovor s majitelem galerie výtvarného umění v mém městě, panem L. V., který je již zmíněn v předchozích kapitolách jako výtvarný

fotograf. Pan V. mi sdělil mnoho informací především o svých zákaznících a vůbec o prodejnosti uměleckých děl.

O otevření prodejní galerie začal uvažovat hned po skončení komunismu, hlavně proto, že se znal s velkým množstvím výtvarných umělců, kteří byli ochotni nabízet svá díla v této galerii. V roce 1993 se jeho přání uskutečnilo a pan V. galerii otevřel. O obrazy a výtvarné předměty neměl nouzi, umělci mu je tam zpočátku nosili sami. Kromě obrazů nejdříve prodával i různé keramické výrobky, dřevěné hračky, či díla uměleckých kovářů, později se ale zaměřil pouze na obrazy, kvůli malému prostoru.

Na začátku podnikání se mu dařilo. O zákazníky prý nebyla nouze, chodili tam méně či více majetní lidé. Prodával proto jak originální díla, tak kvalitní reprodukce, které jsou cenově o mnoho příznivější. Bohatší lidé nakupovali především obrazy známých krajinářů. Lidé do galerie ale přicházeli a přicházejí i naopak obrazy nabízet, většinou kvalitní, ale někdy i věci problematické. Několik takových lidí prý pan V. přímo vykázal ze svého obchodu. Byli to tací, kteří nějaký obraz koupili na aukci či přes internet a pak se ho snažili prodat za o mnoho vyšší cenu. Leckdy se tam objeví i podvodníci, snažící se udat nepravé dílo, ale podle pana V. se zatím nikomu nepodařilo ho o pravosti zfalšovaného obrazu přesvědčit.

V posledních letech je to prý s prodejem a návštěvností galerie dost špatné. Jak pan V. říká: *„Mladí lidé nechodí, nekupují, nemají zájem. No a pak jsme na malém městě, s velkou nezaměstnaností, takže střední třída a starší lidé nemají peníze, ti by to spíš radši prodávali, než kupovali. Takže tu galerii držíme spíš proto, že nás to baví, abychom udrželi styk s kamarády, malíři, sběrateli a přáteli výtvarného umění. Je to tady krásný, přijdu sem, otevřu dveře, zazvoní zvonek a jsem mezi padesáti obrazy.“*

Obrazy do galerie nosí samozřejmě i sběratelé a to asi nejčastěji. *„Malíři sami mi sem nenosí už skoro nic, spíš sběratelé, zestárlí, kteří nevědí, co se sbírkou, to jsou problémy sběratelů, co s tím. A ti nabízejí především to, co se jim nejmíň líbí, a to se obvykle nelíbí mně. Takže vezmu jenom něco málo. Když to prodám, prodám, neprodám tak mu to vrátím. Na druhou stranu mě ten styk se sběrateli a malíři neuvěřitelně obohacuje.“*

Donedávna byli v Hlinsku galerie dvě, ta druhá je již delší dobu mimo provoz a tak je zvláštní, že do této, která je v tomto místě zavedená již přes dvacet let, chodí tak málo lidí. Několikrát jsem v ní pracovala sama, a mnohokrát nikdo nepřišel za celý den, a když ano, tak to většinou byla jenom rychlá prohlídka a odchod. Je to zapříčiněno asi všeobecným

poklesem zájmu o výtvarné umění, které pravděpodobně souvisí i se zhoršenou finanční situací většiny obyvatel malého města.

7.4 Výtvarné umění a zájem o ně - shrnutí

V předchozích kapitolách jsem popsala, že existují lidé, kteří se o výtvarné umění zajímají, obětují mu část života a jsou ochotni si za něj i zaplatit, na druhou stranu jsem ale také ve svém výzkumu zaznamenala výrazný pokles zájmu lidí o umění. Oba sběratelé patří mezi starší věkovou kategorii a sbírat výtvarné umění začali již před lety. Ve svém okolí neznám nikoho ve věku do třiceti let, kdo by se o něj zajímal stejně. Rozhodně se ani nedá říci, že by velké množství mladých lidí navštěvovalo výstavy, na kterých jsem byla několikrát přítomna. Je pravda, že to byly především výstavy obrazů v okolí mého bydliště, které by se daly označit jako tradiční, nebo nevzbuzující přílišnou kontroverzi. Nevím, jak je to s účastí na výstavách v jiných městech či s jinou tematikou. Tady jsem ale mnohokrát bohužel zaznamenala, že mnoho lidí, kteří tam přišli, počkali až bylo po zahájení, došli si pro občerstvení, které do půlhodiny zmizelo a pak výstavní síň opustili. Pravdou je, že kdybych k zájmu o umění nebyla od malička vedená a kdybych na tyto výstavy odjakživa nedoprovázela své příbuzné, nevím, jestli bych měla zájem o návštěvu podobných míst. Myslím si, jak už jsem několikrát zmínila, že velkou roli hraje v zájmu o umění rodina a výchova, i když to tak rozhodně nemusí být ve všech případech.

Rovněž se čím dál tím méně lidí rozhodne obětovat peníze na nákup dražších uměleckých předmětů, což jsou hlavně originální obrazy. Toto tvrzení se také vztahuje pouze na Hlinecko a okolí, nevím, jak to probíhá na jiných místech. Jak už jsem několikrát uvedla, myslím si a je velice pravděpodobné, že to souvisí se zhoršenou finanční situací většiny lidí, i když v tom pravděpodobně hraje roli pokles zájmu o umění všeobecně.

Logicky z této situace vyplývá, že žít se v budoucnosti jako výtvarný umělec bude stále těžší a těžší. Jak uvedlo několik mých informátorů, nejlepší řešení bude asi uměleckou tvorbu skloubit s jinou činností, která je uplatnitelnější v dnešní společnosti a nespoléhat se pouze na volnou tvorbu.

8. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit čtenářům aspekty života výtvarných umělců a lidí, kteří se hlouběji o výtvarné umění zajímají. V teoretické části jsem popsala pojmy spojené s uměním podle názorů různých autorů na ně. Zařadila jsem do ní názory na to, co je umění, výtvarné umění, nebo co si autoři myslí o osobnosti umělce. Dále jsem zde popsala vývoj především výtvarného umění od počátků do současnosti a s tím spojené postavení umělce ve společnosti dříve a dnes.

Náplní praktické části byly hlavně rozhovory s respondenty, ale také pozorování. Soustředila jsem se především na otázky spojené s životním stylem umělců a jejich motivy pro výtvarnou činnost.

Z výzkumu vyplynulo několik zjištění. Všichni mí respondenti, nehledě na to jestli tvoří profesionálně či ne, začali s výtvarnou činností už v dětství a u většiny z nich hrál důležitou roli při formování zájmu o výtvarné umění někdo z rodiny či blízkého okolí. U podstatné části respondentů se někdo z rodiny přímo věnoval výtvarné činnosti, ať ve větší či menší míře a mí respondenti se pak ubírali stejným nebo podobným směrem jako jejich předkové. Rovněž mi nikdo z nich nesdělil, že by jejich rodiče nebo blízcí nesouhlasili s tím, co chtějí dělat.

Důvody, proč se člověk začne věnovat výtvarnému umění, jsem zjistila následující. Nejdůležitější roli hrála u mých informátorů rodina a blízké okolí. Ve většině případů také nějaký odborník přes výtvarné umění, či přímo nějaký malíř nebo výtvarník, který ohodnotil práci mých informátorů a následně jim doporučil, že by se této činnosti měli věnovat. Ale jako nejdůležitější motivaci pro to, stát se umělcem, byla podle mých informátorů obrovská touha a potřeba výtvarná díla vytvářet. Měli nutkání něco „čmárat“ a tvořit už od útlého dětství a to čím dál tím intenzivněji.

Mí respondenti jsou, dá se říci, obyčejní lidé, kteří si ovšem vybrali neobyčejnou životní cestu. Hlavně ti, kteří tvoří profesionálně, věnují své činnosti podstatnou část svého života. O své výtvarné činnosti většina umělců hovořila jako o touze a posedlosti neustále tuto činnost vykonávat a vyplňovat s ní téměř veškerý svůj čas. Zjistila jsem, že ačkoli mnoho z nich má i velké množství jiných zájmů a aktivit, své tvorbě se věnují nejvíce a s plným nasazením. Většinu času svých dní tráví na místě, kde tvoří, především ve svých ateliérech a někteří jsou schopni tvořit třeba celý den nebo několik dní. Nemají tudíž tolik volného času, kolik by ho mohli mít při vykonávání jiného zaměstnání, ale je to jejich dobrovolná volba.

Poslední stránkou mého výzkumu bylo pokusit se zjistit, jaký je současný stav lidského zájmu o výtvarné umění. Zjistila jsem, že existuje množství lidí, kteří se o umění zajímají velice, ale jsou to především starší lidé, kteří si k výtvarnému umění vybudovali nějakým způsobem vztah, nebo vyrůstali v prostředí, kde byl o umění zájem. Také mladých lidí, kteří navštěvují hodiny výtvarné výchovy, a poté se vydají na uměleckou dráhu, je na Českomoravské vysočině poměrně dost. Ale více lidí se o výtvarné umění nezajímá vůbec nebo jen velice málo a tato situace se prý stále zhoršuje. Jak už jsem několikrát uvedla, značný vliv na to zřejmě má i zhoršená finanční situace většiny lidí.

Závěrem bych zadoufala, že výtvarná tradice bude na Vysočině pokračovat, a že zájem lidí o výtvarné umění zcela neupadne.

9. Seznam použitých zdrojů

1. CIGÁNEK, Jan. *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk, 1972
2. CLAIR, Jean. *Úvahy o stavu výtvarného umění: kritika modernity; Odpovědnost umělce : avantgardy mezi strachem a rozumem*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2006
3. ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2002
4. DORFLES, Gillo. *Proměny umění*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1976
5. FISCHER, Ernst. *O nezbytnosti umění*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967
6. SALZMANN, Zdeněk. *Jak se antropolog dívá na výtvarné umění*. Český lid. 1999. Praha: Academia. Roč. 86, č. 4
7. CHALUMEAU, Jean-Luc. *Přehled teorií umění*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003
8. KMOŠEK, Petr. *Obraz domova v malířství východních Čech 20. století*. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006
9. KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008
10. LEVUČKOVÁ, LT. *Psychoanalýza a umelecká tvorba*. Bratislava: Nakladatel'stvo Pravda, 1983
11. MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009
12. NOUGIER, Louis-René, *Pravěké umění*, in: PIJOAN, José, *Dějiny umění*. 1.vyd. Praha: Euromedia Group, 2002

13. OSBORNE, Richard a STURGIS, Dan. *Teorie umění*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008
14. PERKINS, Morgan a MORPHY, Howard. *The anthropology of art: a reader*. Oxford: Blackwell Pub, 2006
15. SCHAPIRO, Meyer a Daniel Arasse ESSAIS TRADUITS PAR BLAISE ALLAN. *Style, artiste et société*. [Nachdr.]. Paris: Gallimard, 1990
16. SLAVÍČEK, Antonín. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953
17. ŠTECH, V. V. *Umění? Proč a k čemu?* Praha: Knihtisk, 1960
18. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009

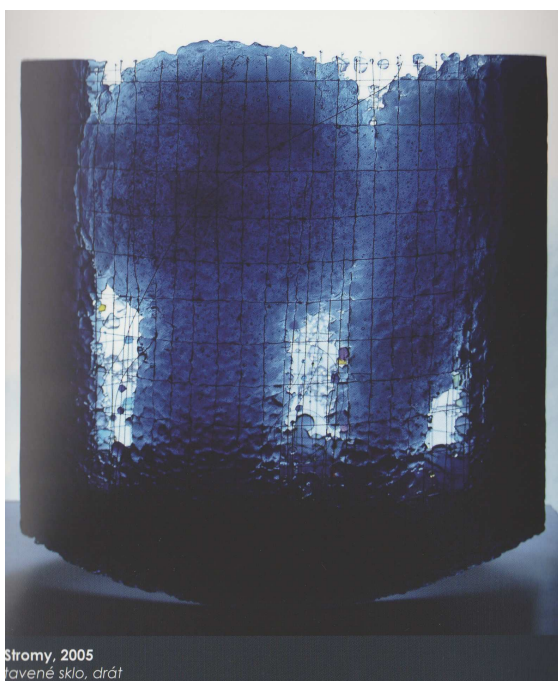
10. Přílohy

Seznam informátorů a ukázka jejich děl

J. H. – 80 let, muž, malíř:

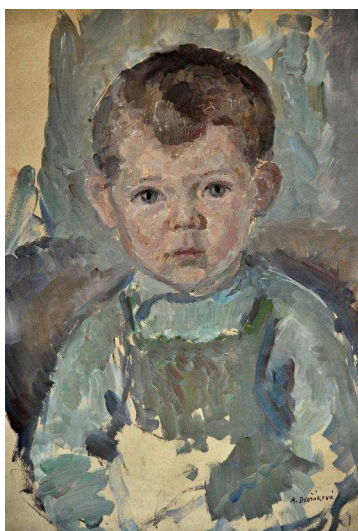
J. M. – 72 let, muž, malíř a umělecký sklář:

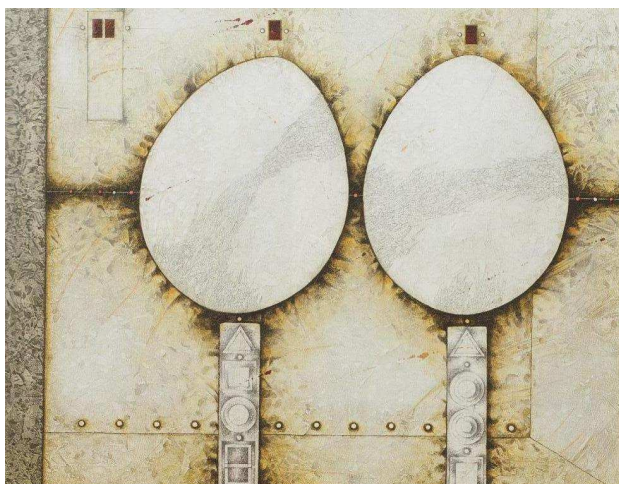
J. O. – 70 let, muž, malíř:

A. D. – 89 let, žena, malířka:

I. B. – 55 let, muž, malíř:

J. V. – 75 let, muž, malíř a kreslíř:

J. R. – 41 let, žena, kreslířka:

F. V. – 69 let, muž, malíř – ukázka tvorby chybí

J. V. – 35 let, muž, malíř a učitel výtvarné výchovy – ukázka tvorby chybí

L. V. – 77 let, muž, fotograf a galerista:

P. P. – 56 let, muž, malíř:

F. E. – 74 let, muž, sběratel

P. S. – 76 let, muž, sběratel